

Vinkhuizen

*Cultuurhistorische analyse en –beschrijving
(1963-1971)*

*Uitgevoerd door:
Bregit Jansen
25-08-1999*

*In opdracht van:
Dienst RO/EZ
Groningen,
afd. Bouwtoezicht & Monumenten*

*In samenwerking met:
Rijksuniversiteit Groningen
Instituut voor Kunst- en Architectuurgeschiedenis,
o.l.v. Dr. Marijke Martin
In het bijzonder: S.F.L. van Ginneken, A.W. Pronkhorst en M.L. Wilders*

Afbeelding 1
luchtfoto Vinkhuizen
Inhoudsopgave

Deel I

Statement

1.0 Inleiding en situering

2.0 Morfologie van het gebied, ontwikkelingsgeschiedenis tot 1963

3.0 Planontwikkeling 'Vinkhuizen' (1963-66)

3.1 planologisch kader

3.2 doelgroep en het programma van eisen

3.3 planintenties

3.4 planproces

4.0 Het uitbreidingsplan 'Vinkhuizen' (1966-1971)

- 4.1 De stedenbouwkundige structuur: infrastructuur en verkaveling
- 4.2 Woningtypen
- 4.3 Openbare ruimte: groenvoorziening, straten en pleinen
- 4.4 Gerealiseerd plan

5.0 Analyse van het plan

6.0 Ontwikkelingen na realisatie (1971 – 1999)

- 6.1 huidige situatie
- 6.2 recent volkshuisvestings beleid
 - Wijkvolkshuisvestingsplan (1993) en Wijkplan (1994)
 - Wijkvernieuwing
 - Stedenbouwkundige studie door gemeente Groningen en woningbouwvereniging de Huismeesters
 - Convenant Wijkvernieuwing Groningen
- 6.3 Planvorming (1998-2000)

7.0 Waardestelling van de wijk, poging tot waardering op basis van uniforme benadering

7.1 "wat zeg je van m'n wijk"

7.2 Toelichting en waardering

Deel II

Object-inventarisatie

Bijlagen

- Overzicht uitbreidingsplandossiers DIV-archief
- Literatuur
- Geraadpleegde archieven
- Lijst van afbeeldingen
- Noten

Deel I

Statement

Vinkhuizen is de meest westelijk gesitueerde wijk in het integraal door de overheid geregisseerde noordwestelijke stadsdeel. Bij het ontwerp van dit stadsdeel is de 'wijkgedachte' uitgehold tot niet meer dan een ruimtelijk ontwerpinstrument, waarbij de sociaalfilosofische betekenis geheel verdwenen is.

De stedenbouwkundige structuur is de neerslag van ontwerproutine. Discussie en experiment werden door de woningbouwverenigingen en de gemeentelijke overheid niet overwogen. Deze grondhouding ten aanzien van stadsuitbreiding en woningbouw gaat hand in hand met het bouwen in productiestromen.

Vinkhuizen is ontworpen vanuit de in het structuurplan 1960 vastgelegde idee dat gebouwd moest worden voor een stad van 265.000 inwoners in 1980. De oplossing van de tweede golf naoorlogse woningnood gebeurde met meer dan een gevoel voor

urgentie: er heerste een gevoel van haast.

Dat betekende de meest vergaande standaardisatie en rationalisatie van de bouwpraktijk die de stad Groningen in haar geschiedenis heeft gekend. In samenwerking met de gemeente stelde de stichting Ratiobouw binnen de grenzen van het aangenomen bestemmingsplan een programma op voor een op kwantiteit en efficiëntie gerichte woningproductie. De term 'tuinstad' had in dit programma niet meer dan een theoretisch betekenis, het was een mooie metafoor voor een zee van eengezinswoningen.

1.0 Inleiding en situering

Deze studie is tot stand gekomen in het kader van het project Naoorlogse wijken in de gemeente Groningen. Het project richt zich in navolging van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) en het Monumenten Selectie Project (MSP) op de periode 1945 -1975. Per wijk is een inventarisatie, analyse en waardstelling gemaakt van de stedenbouwkundige structuur en de daarmee samenhangende architectuur, waarvan in deze studie met betrekking tot Vinkhuizen verslag wordt gedaan. Het verslag is opgebouwd uit enkele beschrijvende onderdelen (achtereenvolgens de morfologie, de planontwikkeling, het uitbreidingsplan en de ontwikkelingen na realisatie) en een tweetal onderdelen (de analyse en waardering) die de wijk ontleden en daaraan enkele conclusies verbinden.

Vinkhuizen is de meest westelijk gelegen wijk van het noordwestelijk stadsdeel van Groningen. De bestaande infrastructuur van het Reitdiep en Friesestraatweg (N370), scheiden het noorden van de stad op in twee delen. Dat is Vinkhuizen in het westen en De Paddepoel en Selwerd in het oosten. Het staddeel wordt door de spoorlijn naar Delfzijl en Roodeschool in ruimtelijke zin afgesneden van de oudere, vooroorlogse woonwijken Kostverloren, de Oranjebuurt en de Hoogte. Aan de noordzijde wordt het stadsdeel begrenst door de noordelijke ringweg die de woonwijken afsnijdt van de Noorderbegraafplaats en het Zernikecomplex.

Het onderhavige gebied was van oudsher in bezit van de gemeente Hoogkerk; ongeveer de helft van het huidige grondgebied werd in 1916, samen met enkele andere buurgemeenten geannexeerd. Pas in 1969 kwam de tweede helft van het gebied, dat in de volksmond 'West-end' werd genoemd, in handen van de stad Groningen. In de planningsfase werd deze benaming tijdelijk als werktitel geadopteerd. In de zeer korte periode van 1967 tot 1971 werd Vinkhuizen gerealiseerd tussen het Reitdiep en de Friese straatweg in het oosten, de geplande maar niet gerealiseerde deel van de ringweg in het noorden, de geplande maar niet uitgevoerde agglomeratieweg de Elderbaan in het westen en het hoendiep in het zuiden.

2.0 Morfologie van het gebied, ontwikkelingsgeschiedenis tot 1945

De wijken Vinkhuizen, De Paddepoel en Selwerd vormen samen het noordwestelijk stadsdeel. Dit gebied bestond uit laaggelegen land dat voor het grootste deel van het jaar

moerassig was. Het is hier waar de meest noordelijke uitloper van de Hondsrug, een smalle zandrug verdwijnt onder de vele lagen van zeeafzetting. De rug verbond het zuidoostelijke deel van Drente met het noordwestelijke deel van het kleidistrict van de provincie Groningen. De Hondsrug werd aan de oostzijde geflankeerd door de bedding van de Hunze en aan de westelijke door de loop van de Aa. Deze twee riviertjes, die door kanalisatie en stadsuitbreiding nu praktisch uit het landschap verdwenen zijn, kwamen ten noorden van het stadsdeel bij elkaar, van waaruit zij via Pieterburen uitmondten in de Waddenzee. Het stadsdeel vormde naast een kruispunt van land- en waterwegen, ook de grens tussen veen- en kleigebieden.

De na de laatste ijstijd achtergebleven zandgrond werd in pré-romeinse tijden (in ieder geval voor 200 BC) overspoeld, door zee- en rivierwater. Dit brakke milieu gelegen op 0.5 meter beneden N.A.P. werd het 'Old Salt Marsh' landschap genoemd. De op de platte zandgrond opgerichte nederzettingen werden kunstmatig opgehoogd. Door de veranderlijke bodemgesteldheid konden deze 'kunstmatige' terpdorpen moeilijk stand houden, rond 250 AD werden deze verhoogde kleiplaten na goed 550 jaar bewoning verlaten. (zie afbeelding) Dit valt ongeveer samen met het ontstaan van de tweede kleiafzetting. (ca. 300-700 AD) Deze zeer plakkerige en kwalitatief slechte soort klei werd 'knikklei' genoemd. Op een kleiplaat in de knikklei zijn de resten teruggevonden van een begraafplaats die tussen de 6^e en de 8^e eeuw in gebruik moet zijn geweest. De derde grote golf doorbraken en overstromingen in de 12^e eeuw dekken die laag af met een jonge laag brakke klei. In de late middeleeuwen wordt her en der gestart met de inpoldering in een zogenaamde mozaïekverkaveling en ontstonden namen als 'Polder De Jonge Held, Polder De Oude Held' en 'Westerstadshamrik'. Ten tijden van deze grootscheepse inpoldering is waarschijnlijk ook het Reitdiep gegraven. Deze graslanden waren tot aan de verstedelijking van het gebied als akkerland in gebruik.

De wijk Vinkhuizen is vernoemd naar een gehucht dat in de vorige eeuw bestond uit vier boerderijen, samen met ongeveer veertig inwoners. Twee van deze boerenhoeven stonden bekend als het Grote en het Kleine Vinkhuis. Reeds in de 18e eeuw werd 't Vinckhuys al bewoond door de bekende doopsgezinde familie Trip. Van de hofsteden Vinkhuizen is er nog één over, gelegen aan de Diamantlaan tussen Pyrietstraat en Boraxstraat, welke bij de bouw van de wijk gespaard werd.

De aanzienlijk boerenplaats, Hoitum of Hoitumheert, was in het midden van de vorige eeuw gelegen nabij de huidige Diamantlaan tussen Kornalijnlaan en Barnsteenstraat. Op deze plaats moet reeds in de veertiende eeuw een stenen huis hebben gestaan. Ten tijde van het uitvoeren van de grondwerken voor de nieuwe wijk was deze boerenplaats verdwenen.

Afbeelding 2

Terreintekening, archeologische kaart, maart 1966.

3.0 Planontwikkeling 'Vinkhuizen (1963-1966)

3.1 planologisch kader : structuurplan van 1960

Op basis van het in 1961 door de gemeenteraad vastgestelde structuurplan 1960 en het vigerende uitbreidingsplan 1938-1940, werden in de periode 1962 - 1967 aan de noordzijde

van de stad twee nieuwe woonwijken gerealiseerd.¹ Deze twee wijken waren reeds in het structuurplan van 1950 gepland. In volgorde van uitvoering waren dat Selwerd (ca. 3200 woningen) en De Paddepoel (ca. 4500 woningen). Dit noordelijk 'stadsdeel' kon na de goedkeuring (1967) door de Kroon die vooruitliep op de bij het structuurplan behorende grenswijziging worden gecomplementeerd met een derde wijk, Vinkhuizen (ca. 4500 woningen) die werd gerealiseerd in de periode 1967-1971. In dit stadsdeel was Vinkhuizen de meest centraal gelegen wijk, ontworpen vanuit een deconcentrisch stad-idee en vanaf 1961 ingepast in de zogenaamde 'sectorenstad', die de stad zou moeten klaarmaken voor een bevolking van ongeveer 265.000 inwoners.

Vlak na de oorlog had de stad zo'n 138.000 inwoners, een stukgeschoten en vervallen binnenstad, enorme woningnood, werkeloosheid en armoede. Daarnaast was er een grote wil om het openbare leven weer in gang te zetten, de woonomgeving op te bouwen en uit te breiden en bovenal de algemene leefomstandigheden te verbeteren. Aan het structuurplan van 1950 liggen ambities ten grondslag die met de hierboven geschetste omstandigheden samenhangen. Onder andere de wens om aan iedere inwoner van de stad gepaste huisvesting te kunnen aanbieden. Met 'gepaste huisvesting' werden op de gezinssamenstelling aangemeten woningen bedoeld waarbij begrippen als 'licht' en 'ruimte' erg belangrijk waren. In basis bleef deze ambitie tijdens het ontwerp van het noordelijk stadsdeel overeind, hoewel een accentverschuiving plaatsvond. Voor 1958 lag de nadruk bovenal op de oplossing van de woningnood. Dat betekende volgens de zeer productieve architect Groosman (1958): *'Want niets grijpt zo diep in op ons menselijke bestaan als de wijze waarop zij wonen. Daar bovendien gaat de vraag, niet hoe wij wonen, maar dat wij wonen. Ons werk is daarom niet alleen het oplossen van technische en esthetische vraagstukken, maar in de eerste plaats het oplossen van maatschappelijke en sociale problemen'*.² Na 1958 betekende 'gepaste huisvesting', meer op de voorkeur van de toekomstige bewoner afgestemde behuizing en dus meer grondgebonden eengezinswoningen met tuin. Deze accentverschuiving drong door in het structuurplan 1960 en de daaruit voortvloeiende uitbreidingsplannen, Selwerd, De Paddepoel en Westend (huidige Vinkhuizen), zouden alle drie het karakter van een tuinstad moeten krijgen. Met betrekking tot Vinkhuizen werd daar een enigszins afwijkende nuancering in aangebracht, Vinkhuizen zou volgens het uitbreidingsplan een *'tuinwijk met een stedelijk aspect'* moeten worden.

Afbeelding 3

Structuurplan 1960 (1961 aangenomen door de gemeenteraad) **en grenswijziging gemeente Groningen** (1969 op voordracht van Gedeputeerde Staten door de Kroon)

goedgekeurd).³

3.2 doelgroep en het programma van eisen

In tegenstelling tot de duidelijke doelgroep omschrijving in de uitbreidingsplannen voor het zuidelijk stadsdeel is in de uitbreidingsplannen van het noordelijke stadsdeel sprake van een bewuste omslag. Gewijzigde inzichten inzake het woningbeleid maakten een grotere flexibiliteit van het uitbreidingsplan noodzakelijk. De voorheen gehanteerde aanduiding van de sociale wijkopbouw (arbeiders- of middenstandswoningen) moest wijken voor een economisch bepaalde terminologie. Vinkhuizen werd opgedeeld in enerzijds ongesubsidieerde woningsector waaronder vrije sectorbouw werd verstaan en anderzijds de gesubsidieerde woningsector, de zogenaamde premiebouw en woningwetbouw. In een verhouding die door de rijksoverheid in de opgelegde woningcontingenten werd vastgelegd, respectievelijk 50 a 40% : 50 a 60%. De sociale structuur van de wijk werd gekoppeld aan de gronduitgifte en de daarmee verbonden grondprijs. Beoogd werd een hoog percentage eengezinswoningen te bouwen (30%), vergelijk met De Wijert Noord (10%). De vanuit een sociale ideologie geformuleerde doelgroep is vervangen door een door de marktvaag ingegeven typologische wens, waardoor er geen specifieke inkomensgroepen zijn geformuleerd. Alleen bejaarden en studenten werden afzonderlijk in het woningprogramma genoemd. Het totaal aantal woningen werd vastgesteld op 4871, waarvan 1061 bejaardeneenheden zouden moeten zijn voor een wijkbevolking van ca.17000 inwoners.

Vinkhuizen is 135.4 ha. groot. Een deel van het plangebied, ca. 60ha, behoorde tot aan de officiële grenswijziging (1969) toe aan de gemeente Hoogkerk. Door overleg tussen beide gemeenten en een tussentijdse goedkeuring van het uitbreidingsplan door de Kroon kon het plan toch worden ontwikkeld. Binnen het totale plangebied werden door de gemeente Groningen verschillende bestemmingen aangewezen. 78 ha was bestemd voor woningbouw met bijbehorende wijkvoorzieningen en straten. (zie afbeelding 4)

	Groningen	Hoogkerk	Totaal	Percentage
woningbouw	50 ha	28 ha	78 ha	41 %
bijzondere bebouwing	8.5 ha	4.1 ha	12.6 ha	7 %
bedrijven, winkels en kantoren	4.9 ha	0.1 ha	5 ha	2.5 %
industrie		5.2 ha	5.2 ha	2.5 %
speeltuinen en trapvelden	2.6 ha	3.8 ha	6.4 ha	3 %
speelweiden				
schoolsportvelden		3.1 ha	3.1 ha	2 %
buurt en wijkgroen	6.4 ha	6.5 ha	12.9 ha	7 %
singels en vijvers	3.7 ha	8.5 ha	12.2 ha	6 %
stedelijke voorzieningen		59.3 ha	135.4 ha	71 %
rand- en ringwegen	14 ha	22 ha	36 ha	19 %
wijkwegen	8.2 ha	2.7 ha	10.9 ha	6 %
landbouw en veeteelt	1 ha	1.2 ha	2.2 ha	1 %
Totaal	99.3 ha	91.7 ha	191 ha	100 %

In het programma van eisen worden de voorzieningen onderverdeeld in drie niveau's, respectievelijk buurt-, wijk- en stedelijk niveau. Op buurtniveau zouden 15 scholen en 2 buurtwinkelcentra, elk met 8 a 10 winkels moeten worden gerealiseerd. De geplande wijkvoorzieningen zijn omvangrijk: 4 middelbare scholen, 2 à 3 kerken, 3 pensiontehuizen voor bejaarden en enkele quick-servicestations. Het centrale winkelcentrum zou in de wijkbehoeften moeten voorzien: waaronder wijkbedrijven, kantoren, openbare leeszaal, medische post, spaarbankfilialen, praktijkruimten voor doktoren en tandartsen, crèche, horecabedrijf en parkeeraccomodatie. In het programma werden drie soorten overdekte parkeervoorzieningen opgenomen, autoboxen in souterrains (554), vrijstaande autoboxen (153) en parkeerplaatsen in parkeergebouwen (840). De raming van het benodigde aantal winkels was gebaseerd op de uitkomsten van overleg met de commissie winkelvestiging van de Kamer van Koophandel en Fabrieken en het Centraal Orgaan ter bevordering van de bouw van Middenstandsbedrijfspannen. De stedelijke voorzieningen bestonden uit 2 technische scholen, een kweekschool en een huishoudschool en de mogelijkheid om in plaats van woningblokken enkel studenten- en vrijgezellenflats te ontwikkelen.

In het programma werd in vergelijking tot de plannen voor Selwerd en De Paddepoel weinig aandacht besteed aan de groeninrichting. Het in het structuurplan 1960 geprojecteerde park ten westen van de wijk zou in de recreatiebehoeften van de toekomstige bewoners voorzien. In dit park waren ook de benodigde schoolwerktuinen en volkstuinten opgenomen. Het zou door middel van tunnels onder de 'agglomeratieweg' toegankelijk worden gemaakt. De agglomeratieweg is de benaming voor de ringweg waarlangs aan beide zijden een nieuw stadsdeel zou gaan verrijzen. Reeds voor de In de behoefte van sportterreinen kon worden voorzien door de aanwezige accommodatie in het sportpark West End. In de beide buurtparkjes zouden speelweiden en openbare verharde speelplaatsen worden aangelegd.

Voor de woningbouw met bijbehorende wijkvoorzieningen en straten werd een oppervlakte van 113 ha uitgetrokken, het wijkgroen zou 35 ha moeten bedragen. De bruto bebouwingsdichtheid (dat wil zeggen exclusief stedelijke voorzieningen, rand- en ringwegen, landbouw, veeteelt en industrie) werd in het programma van eisen uitgegaan van 39 woningen per ha, netto is dat 59 woningen per ha. Deze bebouwingsdichtheid werd als een 'aantrekkelijke vermindering' gezien ten opzichte van de eerste naoorlogse stadsdelen, welke netto ongeveer 70 woningen per ha. bedroeg. Al is dit cijfer nog steeds hoger dan de vooroorlogse bebouwingsdichtheid, zo'n 25%.

N.B.

In 1996 werd de wijk bewoond door 7221 inwoners, dat is gemiddeld 1.5 personen per woning en 38 inwoners per ha.

Afbeelding 4

Schetsontwerp Vinkhuizen I, 1965. Niet goedgekeurde studie voor het uitbreidingsplan waarop de grenswijziging zichtbaar is.

3.3 planintenties

De planintenties zijn onder te verdelen in twee categorieën, ten eerste de intenties die verankert liggen in de tijdsgeest, die uitdrukking geven aan de actuele, algemene maatschappelijke- en stedenbouwkundige ontwikkelingen die niet letterlijk opgenomen zijn in het uitbreidingsplan. Ten tweede de intenties die letterlijk worden aangestipt of beschreven in de toelichting op het uitbreidingsplan Vinkhuizen. De grenzen tussen deze categorieën intenties zijn niet altijd even scherp, hierdoor ontstaan soms overlappingen.

I Intenties die verankert liggen in de tijdsgeest

Autoverkeer

In het algemeen kan gesteld worden dat de enorme groei van het autoverkeer vanaf ca. 1960 op grote schaal in het werk van planners en ontwerpers begon door te dringen. Het ontwerp van Vinkhuizen is gedeeltelijk gebaseerd op een sociografisch rapport waarin de uitgangspunten voor het uitbreidingsplan werden vastgelegd; hierin was een aparte alinea gewijd aan de 'berging van personenauto's'. Het groeiend autobezit werd als een vanzelfsprekendheid geaccepteerd, dit blijkt uit een citaat uit het eerder genoemde rapport: *'Algemeen wordt aangenomen, dat in de 'verre toekomst' op een autodichtheid van minstens 1 per woning moet worden gerekend. De ramingen voor een iets vroeger tijdstip - meestal 1980 genoemd - lopen erg uiteen;.....De bedoelde 'verre toekomst' zou, de snelle welvaartstijging in aanmerking genomen, binnen dertig jaren kunnen worden bereikt. Omdat aan de hieruitvoortvloeiende ruimtebehoefte tegemoet te kunnen komen zullen reeds bij de opzet van het plan voorzieningen moeten worden getroffen.....Dit betekent, dat bij de opzet van Westend rekening moet worden gehouden met een gemiddelde autodichtheid van 1 per woning'*.⁴

Schaalvergroting

Vanaf het begin van de jaren '60 ging het begrip schaalvergroting een rol spelen op het stedelijke toneel. In diverse stadia van het planning- en bouwproces is dat zichtbaar. Het structuurplan 1960 luidde een grootse op kwantiteit gerichte stadsuitbreidingoperatie in, waardoor het denken op 'stadsdeelniveau' tot de orde van de dag ging horen. Het voorzieningenniveau groeide mee: het 'stadsdeelcentrum' werd de plek waar alle sociale, culturele en verzorgende functies werden geconcentreerd. Het bouwbedrijf ging over op realisatie in grote eenheden; reeds eerder opgedane ervaringen met systeembouw maakte de bouw van grote woonwijken in korte tijd mogelijk. Systeembouw werd in de meeste uitbreidingsplannen niet meer specifiek werd benoemd, stadsuitbreiding zonder systeembouw was ondenkbaar. De exploitatienormen werden gebaseerd op grootschalige toepassing van systeembouw. Om de zee aan laagbouwoningen te kunnen bekostigen

moest een aanzienlijke hoeveelheid zogenaamde 'superblocks' worden ingepland.

Ondergang ideologisch deel van de wijkgedachte

De sociale verwachting die aan de wijkgedachte verbonden werd, de huisvesting van een herkenbare woongemeenschap, bleek al geruime tijd een illusie. Na de realisatie dat het niet mogelijk en niet wenselijk was een groep mensen in een klein gemeenschappelijk en volledig top-down geregisseerd territorium saamhorigheid op te dringen verdween de sociologische toepassing van de wijkgedachte. In Vinkhuizen werd voor een indeling van de buurten naar 'bouw/ productie stromen' gekozen. Een puur door efficiëntie ingegeven keuze; op het sociale vlak werd geen uitspraak gedaan. De woningmarkt werd van ca. 1960 tot ca. 1970 gedomineerd door de volgende sectoren: de gesubsidieerde woningwet- en premiebouw en de niet gesubsidieerde particuliere woningbouw.

II Intenties die letterlijk zijn verwoord in de toelichting op het uitbreidingsplan

Monotonie van de ontwerpeenheid

De stelselmatige herhaling van een ontwerpeenheid kon leiden tot een interessant ritme en een bijzonder volumespel maar ook en vooral tot monotonie; afhankelijk van de vaardigheid en creativiteit van de ontwerpers om het vaak eenzijdige woningprogramma een interessant en meer dan alleen op functie gericht gezicht te geven. Een herhaalde ontwerpeenheid, enigszins denigrerend een 'stempel' genoemd bleek in combinatie met een gevarieerde inrichting (beplanting, bestrating, straatmeubilair, speelwerktuigen) de woonwijk van een eigen karakteristiek te kunnen voorzien. De Groningse ontwerpers waren vanaf ca. 1960 doordrongen van het feit dat deze combinatie geen garantie was voor een boeiend resultaat, dat blijkt onder andere uit het volgende citaat afkomstig uit het uitbreidingsplan De Paddepoel: *'In de buurtverkeveling is door afwisseling getracht een maximale variatie in de overigens gelijke soort woningbouw te bewerkstelligen. Aangezien de concentratie van gelijksoortige woningen het gevaar van monotonie inhoudt, zal naast de variatie in de verkeveling tevens een zekere afwisseling in woningplattegrond en architectuur noodzakelijk zijn.'* In Vinkhuizen is sprake van 'een behoorlijke afwisseling' van typologieën, ondanks de wens om geen al te sterke menging van woonvormen toe te passen.

Tuinstad-idee

Enigszins afwijkend van de woonwijken Selwerd en De Paddepoel zou Vinkhuizen het 'karakter van een tuinwijk met stedelijk aspect' moeten krijgen. Dit karakter werd uitgedrukt in het stedenbouwkundig wenselijke en financieel mogelijke aantal woningen dat gezien de oppervlakte van het plan aanvaardbaar moest zijn om genoeg groen, licht en lucht in de wijk te brengen. Aangezien er overeenkomstig het structuurplan, een stadspark ten westen van de wijk was geprojecteerd, kon volgens de ontwerpers in de wijk zelf worden volstaan met de inbreng van twee buurtparkjes. Het ooit zeer idealistische en filosofische gedachtegoed van de tuinstadbeweging is in de Noordelijke stadswijken teruggebracht tot een ordinaire verkevelingsstrategie; een extreme uitholling van het gedachtegoed.

Economisch rendabel bouwen

Economische rendabel bouwen werd meer dan bij de ontwikkeling van de eerste uitbreidingsplannen in het Zuidelijk stadsdeel ervaren als een noodzakelijk kwaad. Economisch rendabel bouwen was een overlevingsstrategie, door haast ingegeven. In het ontwerpproces werd een zo 'economisch mogelijke verkeveling' nagestreefd. De dienst Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting riep daarbij reeds in de ontwerpfasen de hulp in van de stichting Ratiobouw, die samen met de gemeente tot een voorstel kwam voor de invulling van het programma. Dit programma stelde een continue werkproces van zes productiestromen voor. Per productiestroom was er een specialisatie in bouwmethode en bouwhoogte. Grottere efficiëntie resulteerde in meer rijkssubsidies. In de praktijk betekende dat, dat er in een zo hoog mogelijk tempo gestreefd werd naar de toepassing van de

maximale hoeveelheid goedkope woonpanden en de maximale hoeveelheid hoogbouw, zoveel het stedenbouwkundige plan en het programma toelieten. Hieruit kon de exploitatie van de woonstaten en parkeergelegenheden gedeeltelijk worden gesubsidieerd.

Differentiatie

Woning differentiatie is een intentie die een duidelijke vertaling heeft gekregen in het uitbreidingsplan Vinkhuizen. De gewenste woningdifferentiatie is gebaseerd op de uitkomsten van een onderzoek naar de gemiddelde gezinsgrootte in de stad Groningen. Dit betekent dat differentiatie niet langer bepaald werd door de beoogde doelgroepen maar door de gezinssamenstelling. De uitkomsten werden vertaald naar een programma waarin woningdifferentiatie werd uitgedrukt in het aantal kamers in de verschillende woningtypen. (30% kleine woningen met twee en drie kamers; 50% middelgrote woningen met vier kamers en 20% grote woningen met vijf en meer kamers. Er is gerekend op een zekere verhuisfrequentie in verband met de verandering van de gezinssamenstelling.

Groenzones

De groenzones in de wijk zijn vanuit een drietal programmatische intenties te beschrijven. Ten eerste zouden de groenzones moeten functioneren als ondersteuning van de geleding van de wijk. Deze zones werden opgezet als ordenende structuren : singels en vijvers die als groene linten met elkaar werden verbonden. Op de tweede plaats zou het wijkgroen een rustige en aantrekkelijke woonomgeving moeten genereren. De gemeenschappelijke tuinen, de ruimten tussen de meergezinswoningen werden gezien als veilig speelterrein voor de kinderen waarin geen bouwsels als fietsenschuren, garages e.d. werden toegelaten. Ten slotte is er sprake van groenzones met een tweeledige intentie, enerzijds ontworpen als buffer maar tegelijkertijd ook bestemd als recreatieve zone. Langs de westzijde van de Friese straatweg maar ook aan de westelijke rand van de wijk is vanuit deze tweeledigheid een brede groenstrook ontworpen, waarin bijzondere functies waren ondergebracht. Het bestaande sportpark 'Westend' werd opgenomen in de aan de wijk toegewezen voorzieningen en fungeert als buffer tussen de woonwijk en het geplande industrieterrein Hoendiep.

Afbeelding 5

Uitbreidingsplan Berlage en Schut, introductie van de Noordelijke tuinsteden, 1932.

3.4 planproces

Net als elders in Nederland werd in Groningen na 1945 gepoogd de opnieuw gedefinieerde woningnood op te lossen. Als uitvloeisel van de 'Wederopbouwwet in het kader van uitbreidingsplannen' (1950), stelde de Rijksoverheid subsidies ter beschikking aan de lokale overheden om het woningtekort te verkleinen en krotten op te ruimen.

In de aanloop naar een nieuw structuurplan is in de periode 1955-1960 een studie verricht naar het toekomstige inwoneraantal. Onder leiding van de Bestuurscommissie Noorden des Lands werden de resultaten van deze bevolkingsraming samengebracht in het rapport 'Mogelijkheden voor het inwoneraantal in 1980 in de gemeente Groningen'. Tevens werd een berekening gemaakt van de hieruit voortvloeiende totale grondbehoefte. Op basis van deze gegevens is het structuurplan 1960 en een voorstel omtrent het toekomstige beloop van de gemeentegrens opgesteld. In dit plan werd de basis gelegd voor het deelplan 'Selwerd en Paddepoel' (1960). In dit deelplan werd de infrastructuur, buurtindeling en samenhang van de wijken vastgelegd.

In het kader van de eerder genoemde Wederopbouwwet en het daarop volgende structuurplan 1960 is het uitbreidingsplan 'Vinkhuizen' opgesteld. Van het plan is een schetsvoorstel bewaard gebleven waar de noordrand was afgezoomd met een serie patiowoningen (april 1965). In het onderhavige gebied werd voorafgaande aan de plannenmakerij een grondonderzoek verricht dat vertaald werd naar een bodemkaart waarop de oude loop van de A en de Hunze, de zandplaten, historische wierden en kleigronden vastgelegd zijn. Op basis van enkele schetsvoorstellen uit de eerste helft van 1965 werd in het daaropvolgende jaar het plan dat als basis voor de uitvoering zou gelden, ontworpen. De in de eerste schetsen voorgestelde lage en weinig afscheidende noordrand bestaande uit een serie patiowoningen (januari 1965) werden in een volgend ontwerp van oktober van datzelfde jaar, vervangen door twee grote slab's. In het definitieve plan is uiteindelijk voor een derde optie, een rij van zes hoogbouw flats gekozen.

Reeds in het voortraject werd het uitbreidingsplan op diverse kleine punten als verlengingen, verschuivingen, onderbrekingen, hoogtewijzigingen, rotaties van bouwblokken en verlengingen van voetpaden gewijzigd. De Provinciale planologische dienst van Groningen gaf ondanks haar commentaar van 17 januari 1966: *'In het algemeen moet ten aanzien van de toelichting worden gesteld, dat er te weinig in wordt gemotiveerd.....Het plan wordt als een tuinwijk gebracht, doch kan niet als zodanig worden gezien. Bovendien rijst de vraag of dit de aangewezen plaats is voor een tuinwijk.....Het bouwen van duplex- en triplexwoningen is uitgesloten'*, redelijk snel haar goedkeuring. De wijzigingen kwamen voort uit de Dienst S & V ingeroepen samenwerking met het verkeerstechnisch adviesbureau van ir. H.M. Goudappel en de stichting Ratiobouw en leidden tot een groter aantal repeterende eenheden waardoor sneller en economischer gebouwd kon worden.

Tijdens de raadsvergadering van 29 augustus 1966 werden de Toelichting en Bebouwingsvoorschriften van het plan vastgesteld. Gedeputeerde Staten verleende op 30 mei 1967 goedkeuring aan het uitbreidingsplan dat in de drie daaropvolgende jaren zou

worden uitgevoerd. Het uitbreidingsplan bestond uit een schetsplan van de stedenbouwkundige structuur en een schriftelijke toelichting daarop.

4.0 het uitbreidingsplan Vinkhuizen

De toelichting op het uitbreidingsplan Vinkhuizen (1967) vermeldt dat het een 'partiële wijziging van enkele bestemmingen van het vigerende uitbreidingsplan (1938-1940) in onderdelen van de gemeente Groningen' betreft. Het uitbreidingsplan was nog gebaseerd op het vooroorlogse plan Berlage en Schut, maar gaf toch het juridisch kader aan de naoorlogse uitbreidingsplannen die in de structuurplannen 1950 en 1960 zijn verbeeld en verwoord. In tegenstelling tot het plan Berlage en Schut was op het structuurplan 1950 geen sprake van een derde noordelijke wijk. De woonwijk verschijnt vervolgens opnieuw op het structuurplan 1960, dat ook haar grenzen vastgelegd. Een gedeelte van de wijk werd gepland op grondgebied van de toenmalige gemeente Hoogkerk. Deze gemeente ging hiermee akkoord en het plan werd gelijktijdig door de gemeente Groningen en de gemeente Hoogkerk vastgesteld. In het noorden werd de toekomstige wijk begrenst door de geplande verlenging van de ringweg en aan de westzijde door de toekomstige agglomeratieweg: de Eelderbaan en het stadspark. De Eelderbaan is de geplande hoofdverbindingsweg die in het verlengde van de nog aan te leggen rijksweg naar de IJselmeerpolders zou moeten gerealiseerd. Aan de oostzijde was dat de Friese straatweg en het Reitdiep. In het zuiden werd de grens bepaald door de bestaande spoorlijn in de richting Roodeschool-Delfzijl.

De stedenbouwkundige structuur van Vinkhuizen is ontworpen door Henk Eysbroek in opdracht van de dienst Stadsuitbreiding en Volkshuisvesting van de gemeente Groningen. Deze architect werd in 1956 aangenomen als stedenbouwer bij deze dienst die geleid werd door H.J. Dix. Eysbroek was een leerling van Lotte Stam-Beese, die als stedenbouwkundige in dienst van de gemeente Rotterdam de wijk Pendrecht had ontworpen. Dit was een van de eerste wijken in Nederland die op basis van de 'wijkgedachte' in combinatie met het principe van de herhaalbare wooneenheid tot stand kwam. Van september 1945 tot september 1949 deed Eysbroek als assistent-ontwerper ervaring op door aan het theoretische ontwerp van Pendrecht mee te werken.⁵

De verschillende lagen die in het schetsplan zijn uitgewerkt zijn: hoofdstructuur; buurtindeling; woningtypologie; groenstructuur en bijzondere bestemmingen. In de toelichting ontbreken termen als 'wijkgedachte' en 'wijkopbouw', er is eerder sprake van 'flexibiliteit van het uitbreidingsplan' en 'woningbeleid'.

Afbeelding 6

Uitbreidingsplan 'Vinkhuizen', 1965. Algemene plankaart waarin alle ontwerp lagen zijn samengebracht, in kleur het grondgebied behorende bij de gemeente Groningen, in zwart-wit het grondgebied van de gemeente Hoogkerk.

Afbeelding 7

Stedenbouwkundige structuur Vinkhuizen, algemene basiskaart van de stad, 1999.

Vinkhuizen heeft geen directe verbinding met het stadscentrum. De barrière werking van het spoor en de westelijke ringweg zou doorbroken moeten worden om de wijk op indirecte wijze, via een ongelijkvloerse kruising en een brug over het Hoendiep te verbinden met het stadshart. Daarnaast werd een fietstunnel onder de ringweg gepland, in de zuidoost hoek van de wijk. De aangrenzende wijken van het stadsdeel werden enkel op een punt, de Pleiadenbrug toegankelijk gemaakt.

De meeste bijzondere voorzieningen zijn in de flexibele functiezones aan weerszijden van de hoofdas een aan de west- en oostkant ondergebracht.

De inhaalrace op het gebied van bejaardenhuisvesting die startte in Corpus den Hoorn kwam gedeeltelijk voort uit een landelijk gevoerde discussie over de positie van de ouderen in de samenleving. Dat leidde uiteindelijk tot de acceptatie en integratie van op ouderen afgestemde woningbouw als een gelijkwaardig onderdeel van de totale volkshuisvestelijke opgave. Uit het uitbreidingsplan Vinkhuizen wordt duidelijk dat deze inhaalrace voor het grootste deel is ingelopen, bejaardenhuisvesting is uitgegroeid tot een vanzelfsprekende factor. De term 'vergrijzing' moest zijn entree nog maken.

4.1 De stedenbouwkundige structuur

De ongelijkvormige kruisvormige structuur van doorgaande hoofdwegen waarmee de trapeziumvormige wijk is verankerd in het weefsel van het stadsdeel wordt gevormd door de Siersteenlaan in oost-west richting en de Diamantlaan in noord-zuid richting. Aan de kruising van deze wegen is aan de zuidzijde van de toekomstige wijkontsluiting weg met De Paddepoel de centrale ruimte, de 'core' gesitueerd. De core bestaat uit een aantal in zichzelf

gekeerde bouwvolumes die rondom een enorme parkeervlakte zijn gegroepeerd. In deze volumes zijn de wijk- en wijkoverstijgende voorzieningen, zoals warenhuizen, supermarkten, enige bijkantoren van banken, het postkantoor, de bibliotheek, crèche, horecabedrijf en een medische post zijn ondergebracht. De hoofdstructuur grijpt impliciet terug op het overigens op geheel andere stedenbouwkundige ideeën gebaseerde plan van Berlage en Schut.

De core wordt door een tweetal hoge flatgebouwen geflankeerd. De hoogbouw diende de stedenbouwkundige onderlegger architectonisch te benadrukken en uitdrukking te geven aan de verticale mogelijkheden van de structuur. Daarnaast had de hoogbouw een oriënterende functie, het markeerde het centrum van de wijk. Rondom de core zijn vier buurten gegroepeerd die ieder zijn samengesteld uit ca. 1000 tot 1200 woningen. Elke buurt is op zijn beurt opgebouwd uit een reeks van herhaalbare stempels en grootstedelijke elementen waarin diverse woningtypen zijn opgenomen.

In het westen wordt de structuur van de wijk door de agglomeratieweg sterk afgesneden van het geplande stadspark; aan de noordzijde op dezelfde wijze door de verlenging van de ringweg. Hierdoor is in beide gevallen sprake van een sterke afgesloten rand. De oostelijk grens valt samen met het Reitdiep. Dit kanaal wordt door middel van een smalle groene zone gescheiden van de bebouwing die weliswaar op twee locaties doordringt in de wijk. De structuur van de wijk keert zich af van het duidelijke relatie aangaat met het water. De zuidelijke rand van de wijk wordt bepaald door het bestaande sportpark Westend, waar een sterk isolerende werking van uitgaat.

Infrastructuur

De verkeerskundige structuur van de wijk is hiërarchisch opgebouwd uit zes elementen, respectievelijk hoofdwegen, wijkverzamelstraten, buurtverzamelstraten, buurtstraten, woonstraten en woonpaden. De hoofdwegen hebben enerzijds een verbindende functie die het wijkniveau overstijgt, anderzijds hebben zij een structurerende rol, delen zij de wijk op in vier kwadranten. Deze opdeling is vreemd genoeg niet gelijk aan de vier woonbuurten. De hoofdweg in oostwest richting, de Siersteenlaan, verbindt Vinkhuizen met de aangrenzende wijken De Paddepoel en Selwerd. Haaks daarop staat de belangrijkste noord-zuid as, de Diamantlaan die het wijk verbindt met het industrieterrein en het Hoendiep, maar die in noordelijke richting dood loopt ten hoogte van de Edelsteenlaan. De Edelsteenlaan is net als de Metaallaan en Goudlaan een wijkverzamelstraat die de doorstroming van het doorgaande interne verkeer moeten garanderen. De hoofdwegen en wijkverzamelstraten vormen samen met de core de hoofdstructuur, het skelet van de wijk en geleiden het doorgaande verkeer naar en door de wijk. De buurt verzamelstraten zijn de niet doorgaande wegen die geen toegang hebben op de binnen terreinen, deze straten ontsluiten de buurt voor auto- en

fietsverkeer. De woonstraten zijn de niet doorgaande wegen waarlangs de stroken en stempels zijn uitgelegd en van waaruit de binnenterreinen toegankelijk zijn. De woonpaden tenslotte zijn alleen toegankelijk voor voetgangers; zij staan meestal haaks op de woonstraten en zijn enerzijds ontworpen om de eengezinswoningen te ontsluiten op plaatsen waar twee stroken naast elkaar zijn geplaatst; anderzijds geven ze toegang tot de gemeenschappelijke ruimtes tussen de stroken van elke wooneenheid.

Afbeelding 8

Maquette uitbreidingsplan Vinkhuizen, situatie na de 1^e bestemmingsplanwijzigingen van 1968.

Verkaveling

In principe is Vinkhuizen, net als De Paddepoel, opgebouwd uit twee verkavelingstypen. Grootschalige op zichzelf staande driedimensionale bouwvormen, zogenaamde 'superblocks' en herhaalde modules: de stempels. Tezamen symboliseren zij een volwassenheid met twee gezichten, aan de ene kant is de verkaveling de uitdrukking van het moderne leven waarin de menselijke schaal als ontwerpcriterium in zijn geheel vervangen is door grootschaligheid. Aan de andere kant is deze volwassenheid niet meer dan het resultaat van slaafse opvolging van trends in de stedenbouw

De herhaalde modules zijn de invulling van de zeven oostwest lopende stroken tussen het hoofd wegensysteem en het groene skelet. Dat leidde tot de introductie van vier soorten basismodules, vier stempels. Respectievelijk drie stempels voor de laagbouw en een stempel voor de gemengde bouw. Daar waar de rationele verkaveling botste met de

natuurlijke begrenzing van de wijk of de groenstructuur en geen verdere herhaling mogelijk was zijn restructureringen ontstaan. Deze ruimten zijn opgevuld met een simpele strokenverkaveling in oost-west richting, vrije kavels of bijzondere functies.

Laagbouw

Stempel I (rood)

Deze stempel of stedenbouwkundige ontwerpeenheid (130x130m.) is opgebouwd uit vier maal twee rijen eengezinswoningen van gelijke lengte die als een molenwiek rondom een centrale speelplek zijn uitgelegd. De stempel is volledig autovrij, waardoor er ook geen garageboxen zijn opgenomen. Tien maal is de stempel volledig identiek herhaald.

Stempel II (geel)

Deze stempel (125x135m.) is opgebouwd uit zes rijen eengezinswoningen van ongelijke lengte die als een molenwiek rondom een centrale speelplek zijn uitgelegd. In het hart van elke stempel zijn schuurtjes opgenomen. Vijf maal is de stempel volledig identiek, dat wil zeggen ook ongedraaid, herhaald.

Stempel III (blauw)

Deze stempel of stedenbouwkundige ontwerpeenheid (125X135m) is samengesteld uit een helft van stempel I en een helft van stempel II. Dat leidt tot een asymmetrische opbouw van zeven rijen eengezinswoningen van ongelijke lengte. Vier maal is de stempel in verdraaiingen van 180° herhaald; deze variatie is doorgevoerd tot in de kern die of vorm is gegeven als collectief speelveld, of als verharde kleuterspeelplaats of als een combinatie van beide waarin schuurtjes zijn opgenomen.

Gemengde bouw

Stempel IV (paars)

Deze stempel (100X165m.) is opgebouwd uit twee stroken drie etagewoningen (onderhuistype) in een haakvorm, aan de noord- en oostzijde. Het resterende terrein is opgedeeld in twee haaks op elkaar staande blokjes bejaardenwoningen (galerijtype) die door een onoverdekte loopbrug met elkaar zijn verbonden en twee oostwest georiënteerde rijtjes eengezinswoningen. Maar liefst 19 maal is deze stempel in diverse variaties en verdraaiingen herhaald. De variaties op de basisstempel zijn ontstaan door een bijzondere oriëntering of afsnijding.

Bij de samenstelling van de stempels is daar waar mogelijk rekening gehouden met de mogelijke productiestroomlijning. De onderverdeling in woningsectoren had hierbij, in tegenstelling tot De Paddepoel, nagenoeg geen invloed.

Hoogbouw/ Superblocks

De grootschalige bouwvolumes, zijn in de meeste gevallen als een zogenaamde 'slab' of afgeleide daarvan, in een ritme van herhaling uitgelegd langs de grenzen van de wijk. Deze slabs hebben een lengte die vergelijkbaar is met de lengte van de grootste stempel en een diepte van een woning. Alle slab's zijn ontsloten door middel van galerijen.

Afbeelding 9

Verkaveling: de laagbouw stempel: I (rood), II (geel) en III (blauw) , de grootschalige

volumes: IV (grijs), en de strokenverkaveling (mocca).

4.2 Woningtypen

Beschouwd vanuit een sociaal perspectief betekende 'wijkopbouw' vooral de wens om de in de stad aanwezige differentiatie van grote en kleine gezinnen, oude en jonge mensen samen te brengen in één woonwijk. In Vinkhuizen echter had de term 'wijkopbouw' geen sociale lading. Wijkopbouw was afgeslankt tot een stedenbouwkundig ontwerpmiddel waarmee een skelet werd uitgezet, waarbinnen een aantal 'bebouwingsklassen' konden worden ondergebracht. In het uitbreidingsplan worden de woningtypen bepaald door de aan de bebouwingsklassen gekoppelde randvoorwaarden.

In het uitbreidingsplan zijn de bebouwingklassen in een serie afkortingen en daarbij behorende randvoorwaarden weergegeven.

A5 = vrijstaande eengezinshuizen in twee bouwlagen afgedekt met een kap
A6 = dubbele eengezinshuizen in twee bouwlagen afgedekt met een kap
A7 = aaneengesloten eengezinshuizen in een bouwlaag plat afgedekt (bungalowtype)
B = bejaardenwoningen in twee bouwlagen plat afgedekt
C = etagewoningen in drie bouwlagen met souterrain of onderhuis plat afgedekt
H = etagewoningen in acht bouwlagen met souterrain van max. twee bouwlagen plat afgedekt
L = etagewoningen in twaalf bouwlagen met souterrain van max. twee bouwlagen plat afgedekt
BB = bijzondere bebouwing
BG = bijgebouw met max. twee bouwlagen
WW = wijkcentrum
W+A = winkels met daarboven woningen (maisonnettes)
BBB = bedrijven
ab = autoboxen
ba = bebouwd achterterrein
stg = stallings garage

Naast deze typologische bepalingen werden ook aan de inhoud gekoppelde voorwaarden gesteld aan de woningbouw (dezelfde als De Paddepoel) die in een tweede serie afkortingen zijn vastgelegd.

I.= woningen waarvan de gemiddelde inhoud per bouwstrook kleiner is dan 200 m³ of groter dan 160 m³
II.= woningen waarvan de gemiddelde inhoud per bouwstrook kleiner is dan 380 m³ of groter dan 260 m³
III.= woningen waarvan de gemiddelde inhoud per bouwstrook kleiner is dan 500 m³ of groter dan 350 m³

In het plan zijn de volgende woningtypen opgenomen:

Woningtypen				
Bouwklasse	Kamers/ woning	Aantal woningen	Bouwmethode	Ontsluiting
A5 vrijstaande een gezinswoningen	5 en 6	11	onbekend	voordeur gelegen aan woonstraat
A6 dubbele een gezinswoningen	4 en 5	81	onbekend	voordeur gelegen aan woonstraat
A7 eengezins rijenhuizen	4 en 5	1457	traditioneel en onbekend	voordeur gelegen aan woonstraat of woonpad
B bejaardenwoningen	2 en 3	380	traditioneel	galerij gelegen aan woonpad
C drie etagebouw	2-3 en 4	1374	-traditioneel -gietbouw -grote elementen bouw	portiek gelegen aan woonstraat
H acht etagebouw	2-3 en 4	1536	-gietbouw -grote elementen bouw	galerij gelegen aan woonstraat
L twaalf etagebouw	2-3 en 4	96	-grote elementen bouw	portiek gelegen aan woonstraat
W + A	2-3 en 4	163	onbekend	maisonnette
Totaal		5098		

4.3 Openbare ruimte

Groenvoorziening

De algemene groeninrichting van de wijk is op het plan Vinkhuizen als onderdeel van het uitbreidingsplan vastgelegd. Het geeft inzicht in alle als groene zone in te richten delen van de wijk, in het bijzonder de door de gemeente ontworpen delen. Dat zijn respectievelijk de openbare groenstroken, de trapveldjes, de vijverpartijen en buurtparkjes, de speelgazons en de bomen langs de hoofd- en woonstraten en de plantsoenen aan de kopse zijden van de woonstraten. Naast het ontwerp was de gemeente ook verantwoordelijk voor de aanleg van deze zones. Het gemeentelijk groenplan bestaat in tegenstelling tot de zuidelijke uitbreidingswijken niet uit een onderliggende, verbindende graslaag, maar uit een geordende lappendeken van groen. In het plan is verder sprake van een aantal grote vijvers. De vijvers dienen op de eerste plaats als waterberging voor overtollig regen en grondwater. Ingebed in brede plantsoenstroken die als vingers vanuit de oostzijde in de wijk doordringen hebben de vijvers ook een, esthetische functie. Door de gemeente is aan de noordzijde

tussen Agaatstraat en Kornalijnlaan ingeklemd een speelterrein gepland. Aan de zuidzijde fungeert het bestaande sportpark tegelijkertijd als groene buffer en als begrenzing van de wijk. Omdat de groenaanleg de bouwkraan volgde werd de wijk in tien afzonderlijke delen opgesplitst en het werk uitbesteed aan de N.V. Grontmij.

De wel aangewezen maar niet als vastgesteld ontwerp aangereikte groene delen van het schetsplan, zoals de speelplekken (voorstel voor 19 stuks) en de openbare voortuinen waren in het bezit van de corporaties. De corporaties hadden de verantwoordelijkheid voor het ontwerp en de inrichting daarvan. Het beheer werd vaak in handen gegeven van bewonersverenigingen of uitbesteed aan een hovenier. Diezelfde verplichtingen werden door de corporaties toevertrouwd aan de bewoners van de eengezinswoningen ten aanzien van de veelvuldig voorkomende private voor- en achtertuinen. Particulier beheer is de meest voorkomende vorm onderhoud in de wijk.

Straten en pleinen

De inrichting van de straten is onderhevig aan een sterke hiërarchie op diverse niveaus. De hoofdstraten hebben een breed straatprofiel van 30 tot 40 meter. Zij worden gekenmerkt door aparte fietsstroken en in de meeste gevallen aan beide zijden van de rijbaan een parkeerzone en een breed trottoir. De Siersteenlaan bevat een rij kleine bomen en struiken van diverse soorten, in de rijwegaanvoerende groenzone. De Diamantlaan wordt geflankeerd door rijen middelgrote en grote bomen, die in groepen van drie of vier bomen van diverse soorten, bijvoorbeeld de Amerikaanse eik, populier of de linde. Doordat enkele zelfstandige buurtparken in deze as eindigen heeft deze laan geen doorlopende straatwand. De grote gebogen, soms dubbelarmige straatlantaarns staan solitair in de trottoirband, Deze centrale as heeft een zeer breed profiel dat weinig visuele continuïteit uitdraagt.

De wijkverzamelstraten hebben een profiel van 20-30 meter en worden gekenmerkt door een acht meter brede rijbaan en grote gebogen straatlantaarns, die solitair in het trottoir staan. De buurtverzamelstraten, buurtstraten en woonstraten hebben een relatief smal profiel van 18-20 meter. De rijbaan is zes meter breed en bezit in afwisseling aan beide zijde parkeerstroken, dwars en over de lengte. Het profiel is asymmetrisch doordat maar aan een zijde een rij middelhoge bomen is geprojecteerd van één soort, bijvoorbeeld de acacia, meidoorn of linde. De bomen staan met de rechte lantaarnpalen op één lijn in het trottoir. De onderlinge afstand en grootte van de bomen hebben een weinig scheidende werking in het straatprofiel.

Toekomstvoorspellingen inzake de groei van het autobezit, deed de gemeenteraad er in 1966 toe besluiten het advies in te winnen van het adviesbureau voor verkeersonderzoek en verkeersplanning ir. H.M. Goudappel. Het bureau lichtte het op dat moment nog niet goedgekeurde ontwerp door en suggereerde een aantal wijzigingen die gericht waren op een veilige verkeersafwikkeling. Het bureau was een voorstander van de voorgestelde strakke straatopbouw: *'De noodzaak tot strenge handhaving van deze functionele opbouw komt niet voort uit het willen onderwerpen van het verkeer aan een starre theorie, maar juist uit praktische eisen.....Dat het merendeel der aansluitingen in T-vorm is uitgevoerd valt toe te juichen. Het verdient aanbeveling om op de enkele plaatsen waar dit nog niet het geval is en waar nog een volledig 4-armig kruispunt voorkomt, de situatie nog nader te beschouwen'*. De woonstraat werd ondanks de toepassing van de ongelijkvormige kruising, het domein van rijdende en geparkeerde auto's ten koste van de sociale ontmoetingsfunctie en de veiligheid.

De grote hoeveelheid straat werd bekostigd door de realisatie van portieketagewoningen en flats, die ten tijde van het ontwerp van Vinkhuizen door de ontwerpers en planners als een noodzakelijk kwaad werden beschouwd, in het bijzonder de vierde etage zonder lift. Deze specifieke typologie is net als in De Paddepoel niet toegepast. In de plaats daarvan is meer hoogbouw in 8 of meer etages toegepast langs de oost- en west rand van de wijk. Deze hoogbouw fungeerde als scherm tussen de wijk en de grootschalige infrastructuur.

4.4 Gerealiseerd plan

Vooruitlopend op de realisatie, na de vaststelling van de plannen, maakte de gemeentelijke overheid het terrein bouwrijp door het uitkopen en onteigenen van particuliere grond- en woningbezitters (15 bedrijfjes zonder woning, 4 bedrijfjes met woning, 9 woonhuizen), waarna het terrein werd bedekt door een laag zand van één meter. Na de aanleg van de tijdelijke wegen, de leidingen en rioleringen, gaf de gemeente het gebied uit aan vijf woningbouwverenigingen: De Maatschappij tot Verbetering van Woningtoestanden, Patrimonium, Concordia, Gruno, Groningen en Stichting Studentenhuisvesting. Als nieuwe ontwikkelaars en beheerders van het gebied sloten de corporaties een contract met enkele aannemers: L. Geveke, Gebr. Dinkla, Knoop en Giezen, Rottinghuis en N.V. Wijn en Dekker. Zij op hun beurt, besteden het ontwerp uit aan diverse architectenbureaus: waaronder Ir. R. Offringa, Van Loo, Van der Mei, J. Martini, Van Egteren, J. Kort en J.W. Korma, F. Klein, A. Bonnema (na 1968), architectengroep Bijleveld-Grit-Gunnink, E. Rinsema, Tuns en Horting Architecten, P.J. Walon. Particuliere investeerders, zoals de Heijmansstichting, enkele Christelijke schoolgemeenschappen, Woningbouwmaatschappij Groothuis BV., Van der Werff en vele anderen werden aangetrokken om naast enige woningbouw ook bijzondere functies als scholen, kerken, winkels en verzorgingstehuizen te realiseren.

In clusters is de in het plan voorgestelde verhouding tussen het woningwetwoningen (60%) en de particuliere bouw (40%) gerealiseerd. Ook de voorgenomen uitsluiting van de vierde woonlaag in portieketageflats is in de wijk tot stand gekomen. De wijk is uitgegaan van de 1^e herziening van het bestemmingsplan die in 1968 door de gemeenteraad werd aangenomen en in 1969 goedgekeurd door Gedeputeerde Staten, op een drietal punten aanzienlijk gewijzigd. Ten eerste werden de twee grote flats langs de noordelijke rand vervangen door zes noordzuid georiënteerde galerijflats, waarvan een minder afsluitende werking uitgaat. Op de tweede plaats werd de verkaveling die gepland was op de strook tussen de Edelsteenlaan en de Brillantstraat aangepast aan een nieuwe programma. De 240 etagewoningen werden ingeruild voor 128 eengezinswoningen in drie bouwlagen, het zogenaamde drive-in type. De geplande bejaardenwoningen, 80 stuks, vervielen. Daarvoor in de plaats werden meer rijen eengezinswoningen in de verkaveling opgenomen. De derde wijziging was van non-fysieke aard en betrof de naamgeving. Naar aanleiding van enkele reacties van stadgers over de 'buitenlandse' indruk die de naam 'Westend' in zich droeg werd deze naam, op voordracht van het college van B&W, omgezet in 'Vinkhuizen'. (voor motivering zie hoofdstuk 2)

De hoofdstructuur en het grootste deel van het stratenplan daar in tegen is conform het uitbreidingsplan uitgevoerd. De gemeente heeft sinds de realisatie van de wijk samengewerkt met de Werkgroep Leefbaarheid Vinkhuizen. Voornamelijk door de miserabele financiële situatie van de gemeente bleven de meeste initiatieven voor een groene straatinrichting echter beperkt tot papieren plannen. Wat betreft door de gemeente voorgestelde inrichting van meer bijzondere ruimtes zoals de gemeenschappelijke binnenterreinen is door de betrokken woningbouwverenigingen uitgevoerd, als omsloten speelplaats, ontsloten door woonpaden. De diverse woningbouwverenigingen gingen op een individuele wijze om met de toepassing van het woonpad, dat in de meeste gevallen in rechte lijnen en hoeken, begeleid door enkele plantsoenen met lage heesters door het binnengebied heen meandert. Het woonpad wordt, als het onderdeel is van een omsloten

speelplaats, veelal halverwege onderbroken door een klein pleintje waaraan in een enkel geval een zandbak en enkele bankjes zijn gesitueerd. De planners waren ervan overtuigd dat kant en klare door volwassenen ontworpen speelwerktuigen de ontplooiing van de fantasie minder stimuleert dan neutrale plekken met ongelimiteerde spel mogelijkheden. De stempels met particuliere woningbouw werden evenals de collectieve woongebieden ontsloten door woonpaden waaraan de private voor- en achtertuinen, maar ook een collectief plantsoen of een speelplek direct grensden.

In de hoeveelheid en diversiteit van de geplande speciale voorzieningen is bij de realisatie afgeweken van de oorspronkelijke opzet. Vele voorzieningen zijn niet van de grond gekomen of in zeer afgeslankte vorm, zoals het centrale winkelcentrum, ontworpen door architectenbureau van de Broek en Bakema in opdracht van de firma Sanders, met een bedrijfsvloeroppervlakte van 8200 m², maar zonder openbare leeszaal, , crèche of een medische post. Ondanks de tegenvallende belangstelling bedient het winkelcentrum zo'n 1000 gezinnen.

5.0 Analyse van het plan

Opzet, verkavelingstructuur en inrichting van Vinkhuizen maken duidelijk dat standaardisatie en rationalisatie van materialen en bouwprocedures in tegenstelling tot de Zuidelijke uitbreidingswijken, een belangrijkere rol speelden in het ontwerpproces dan creativiteit, openheid en experiment. De lokale, Groningse overheid had zich in haar rol van regisseur vastgebeten in het oplossen van de tweede golf (van toekomstige) woningnood. Deze tweede golf werd veroorzaakt door de groeiende hoeveelheid kleine of gebroken gezinnen en jonge alleenstaanden. In de woningbouwsector ging alle aandacht uit naar productie en economische rentabiliteit, kwaliteitsnoties werden meer en meer naar de achtergrond geschoven. Dix, de toenmalige directeur S&V, beaamt deze constatering.⁶ Vanuit die optiek is Vinkhuizen een hoogtepunt in het naoorlogse Groningse woningbouwbeleid, gericht op snelle groei en schaalvergroting. Vinkhuizen is het resultaat van een grote gehaastheid en vergaande uitholling van het ontwerpproces.

In de woonwijk Vinkhuizen is flexibiliteit een relatief begrip. De vorm van flexibiliteit die in het plan werd nagestreefd was enkel en alleen ingegeven door de sterk fluctuerende inzichten inzake het woningbeleid. De verkaveling (stempels) had binnen de vaststaande infrastructuur geen enkele sociale betekenis of waarde. Veranderende woonwensen leidden tot de opoffering van delen van verkaveling voor een meer economische oplossing. De stedenbouwkundige ontwerpeenheid, de stempel was een inwisselbaar element. Deze inwisselbaarheid is van grote invloed op de gehele opzet van de wijk; op weinig plekken is er sprake van een samenhangende fysieke woonomgeving. De wijk is een legpuzzel zonder coherente afbeelding.

Dit lijkt geen verrassende uitkomst, het creëren van een tuinwijk met een stedelijk karakter voelt aan als een *contradictio in termini*. Het is nog boter, nog vis. De wijk heeft enerzijds nergens een echt stedelijk gezicht gekregen, zelfs niet in en rondom het geplande centrum. Anderzijds is de wijk geen groene oase: eerder het slachtoffer van een ongelukkig compromis. Deze constatering werd ook door de toenmalige planners en ontwerpers onderschreven. Vinkhuizen markeert een omslag in het naoorlogse stedenbouwkundige denken, het was de aanleiding om terug te keren naar de authentieke intenties van de tuinwijk (De Wijert Zuid en Lewenborg). In de opbouw van de hiervoor genoemde wijken

heeft de auto een eigen plek in het ontwerp heeft gekregen.

Ondanks de hierboven geschetste problemen is in Vinkhuizen naast de reeds in Groningen ingeburgerde woonvormen een nieuw type geïntroduceerd, de drive-in woning. Deze typologie is een vereniging van het volume van middelhoogbouw met de luxe van een eigen ingang en achtertuin. De drive-in woning kenmerkt de veranderende inhoud van het begrip differentiatie. Vlak na de oorlog betekende differentiatie een vastgestelde verhouding tussen arbeiders en middenstandswoningen, welke geleidelijk veranderde in een vastgestelde hoeveelheid slaapkamers. Ten tijde van de ontwikkeling van Vinkhuizen wijzigde de inhoud van het begrip nogmaals. Dit maal in de richting van typologische diversiteit.

6.0 Ontwikkelingen na realisatie

Huidige situatie

In de jaren '80 is op diverse plekken door de betrokken corporaties grootonderhoud uitgevoerd, met als doel de veelal verouderde woontechnische kwaliteit van de woningen te verbeteren, soms ook in combinatie met de woonomgeving. Grootonderhoud betekende woningverbeteringen als dubbele beglazing, afsluiting van portieken en vernieuwing van douche, toilet en keuken. Ook particuliere verhuurders hebben, weliswaar in mindere mate, bijgedragen aan de woningverbetering. Rond 1990 verschuift de aandacht van technische renovatie naar voorraadbeheer (woningtypologische vernieuwing). De woningvoorraad van Vinkhuizen is grofweg opgebouwd uit 1/3 portiekflats, 1/3 galerijwoningen en 1/3 eengezinswoningen.

Vinkhuizen is een redelijk geliefde woonwijk met een beperkt voorzieningenniveau en een gelimiteerde bereikbaarheid met auto of fiets. Het werkloosheidscijfer ca. 33%, ligt ver boven het stedelijk gemiddelde. De bewoners beoordelen de kwaliteit van achterpaden, binnenterreinen, speelplekken en voetpaden als matig tot slecht: er is sprake van sterke functionele slijtage. 16% tot 24% van de bevolking van Vinkhuizen behoort tot de zogenaamde 'minderheden', volgens de gemeentelijke cijfers is er sprake van oververtegenwoordiging. Een aanzienlijk deel van de 55-plussers woont in een flat zonder lift. Verdeeld over de wijk bestaat een absoluut tekort aan woningen voor ouderen en een overschot aan portieketagewoningen zonder lift.⁷

De bouwtechnische staat van de woningen in bezit van de corporaties is redelijk tot goed. De wijk wordt beheerd door vier verschillende partijen: de Nijestee (collectief van onder andere Groningen en Gruno) en Volkshuisvesting. De huismeesters (collectief van de Maatschappij en Concordia), Patrimonium en Vesteda, die geen gemeenschappelijk beleid hanteren inzake onderhoudskwesties. Dat leidt tot grote verschillen in vorm en een zeer uiteenlopend materiaal- en kleurgebruik wanneer portieken worden afgesloten, kunststof kozijnen worden geplaatst en gevelplaten worden aangebracht. Dit beïnvloedt de kwaliteit van het straatbeeld.

Veel ouderen en huishoudens met hogere inkomens verlaten de wijk, hoewel een belangrijk deel, (meer dan 50%) er zou willen blijven wonen, als de gewenste woning in Vinkhuizen gebouwd zou worden. Er is een absoluut tekort aan woningen voor ouderen, koopwoningen en aantrekkelijke eengezinswoningen, kortom: de wijk voldoet niet aan de veranderende marktvrage.

6.2 Recent beleid

In de laatste zeven jaar zijn, gestuurd door de eerder genoemde veranderende marktvrage, met betrekking tot Vinkhuizen een aantal studies verricht en is een wijkplan opgesteld waarin een sterkte-zwakke analyse was opgenomen. Deze plannen en studies zijn onderdeel van het landelijke Grote Stedenbeleid dat zich op het niveau van de stad Groningen vertaalde in de nota 'De stad vernieuwt' (1991). Achtereenvolgend zijn dat een voorlopige analyse van stadsdeel Noordwest, dat in 1991 aan de raadscommissie werd gepresenteerd. Daarop volgde een ronde van meer diepgaand onderzoek door middel van de oprichting van themagroepen, een woon- en leefbaarheidonderzoek en een workshop.

Wijkplan (1993)

Ten gevolge van de deregulering van de rijksoverheid, ook op het gebied van volkshuisvesting en woningbouw, kregen de woningbouwverenigingen meer verantwoordelijkheden toebedeeld en moesten zij financieel zelfstandig gaan opereren. Deze ontwikkeling was in 1992 voor de gemeente mede de aanleiding voor het opstellen van wijkplannen. De resultaten van de themagroepen, het woon- en leefbaarheidonderzoek en de workshop werden verwerkt een uitgebreide wijkanalyse die de basis vormde van de stadsdeelvisie waarin de diverse wijkplannen, waaronder het integraal wijkplan Vinkhuizen voorzien van een tweetal bijlagen, een volkshuisvestingsplan, het wijkprofiel en een stedenbouwkundig deelplan waren opgenomen. Het wijkplan is het resultaat van een samenwerking tussen het Wijkoverleg Vinkhuizen, de betrokken corporaties: Groningen, Gruno, de Huismeesters, Patrimonium en diverse gemeentelijke diensten zoals RO/EZ, O.S.W, Openbare Werken en SoZaWe etc. De coördinerende werkzaamheden zijn verricht door de afdeling Stadsdeelcoördinatie, daarnaast is adviesbureau Inicio (Rotterdam) ingehuurd om de analysefase af te ronden en de productie van het wijkplan ter hand te nemen.

In de samenvattende stadsdeelvisie die opgesteld werd door de afdeling Ruimtelijke Plannen, werd aan de wijk een plek gegeven in de totale woningmarkt en vond een inventarisatie plaats van een groot aantal thema's waaronder, bevolkingsopbouw, veiligheidsaspecten, overlast, scholing en onderwijs, inkomen en werk Maar ook buurtbeheer en -organisatie, de stedenbouwkundige structuur en de functionele structuur. Dat resulteerde in de totstandkoming van een visie op de plaatselijke situatie en de gewenste toekomstige ontwikkeling, vastgelegd in een reeks kansen en bedreigingen, waarbij nog geen sprake was van sloop.

In het wijkplan ging de aandacht uit naar door de marktvraag ingegeven problemen op het niveau van de wijk. Het meeste aandacht ging uit naar 'upgrading' van diverse locaties, en het opvangen van de gewenste doorstroming. Dat betekent in de praktijk dat gericht ingegrepen of 'geherstructureerd' zou moeten worden, in de woonomgeving en in de woningvoorraad, toegesneden op een boven de wijk uitstijgende vraag naar koop- en ouderenwoningen, waardoor eengezinswoningen vrij zouden komen voor jonge gezinnen. Concreet werd voorgesteld een nieuwe wijkontsluitingweg aan te leggen (voorbeeldproject 'En Route') en het wijk(winkel)centrum dat in het bezit was van het KLM-Pensioenfonds op nieuw vorm te geven (ontwerp van AGS Architecten, Heerlen). De centrumzone zou gecomplementeerd worden met een 14 etages hoge woontoren, een woonzorg complex voor ouderen, brandweer- en politiepost (ontwerp AAS Architecten, Groningen) en een vensterschool (naar ontwerp van Karelse en van der Meer Architecten, Groningen). In de wijk zouden bejaardenblokjes worden vervangen, liften bij geplaatst, etagewoningen opgetopt, portieken afgesloten en zeer spaarzaam nieuwbouw gepleegd op vrije locaties langs de westrand. Het wijkplan kreeg een onvoorzien staartje toen corporatie de Huismeesters aankondigde haar gehele bezit in Vinkhuizen integraal te willen opknappen. Om de haalbaarheid daarvan te onderzoeken werd bureau Fijn (Den Kerk) ingehuurd, hun

sociaal-geografisch rapport leverde geen bruikbaar materiaal op. Het aan het wijkplan Vinkhuizen gekoppelde maatregelenpakket werd onder andere door de lage rentestand en de ontspannen woningmarkt onderdeel van een nieuwe nationaal gevoelde ontwikkeling, de wijkvernieuwing. Voor de bestaande woningvoorraad levert dat sleutelwoorden als 'herpositioneren', 'sloop' en 'verkoop' op.

Afbeelding 10
Visie op centrumgebied. Wijkplan Vinkhuizen, 1993.

Wijkvernieuwing

In de loop van 1995 groeide het besef dat er in sommige naoorlogse wijken meer aan de hand was dan in de nota De Stad Vernieuwt werd gesuggereerd. Deze constatering werd datzelfde jaar door de gemeente Groningen en de corporaties verwoord in de intentieverklaring 'Voor een ongedeelde stad'. Beide partijen verklaren hierin dat zij ieder 20 miljoen reserveren om in een periode van vier jaar aan te vangen met de wijkvernieuwing. De intentieverklaring werd in 1996 opgevolgd door de startnotitie 'Thuis in de stad', waarin een overkoepelende wijkvernieuwingsoperatie werd aangekondigd. Het wijkvernieuwingsproces werd uitgebreid uiteengezet in het stedelijk volkshuisvestingsplan 1998-2010 'Thuis in de stad'.⁸ Corporatie Patrimonium nam niet deel aan deze ontwikkeling maar ging zelfstandig door met de.

Convenant Wijkvernieuwing Groningen (1998)

Het Convenant Wijkvernieuwing Groningen is in feite een uitwerking van het volkshuisvestingsplan 'Thuis in de Stad'.⁹ In basis is het een gezamenlijk plan van de Groninger corporaties (exclusief Patrimonium) en de gemeente, gebaseerd op aannames en

prognoses die aansluiten bij landelijk onderzoek.¹⁰ Aan het convenant is een bijlage gekoppeld waarin de wijkvernieuwing per wijk wordt toegelicht. Voor Vinkhuizen wordt daarin gesproken over ongeveer 700 woningen die voor het jaar 2002 aan de woningmarkt zullen worden onttrokken, dat is 18 van de sociale huurvoorraad in de wijk en 19% van het totale stedelijk wijkvernieuwingsprogramma.

Om een beeld te geven van wat wijkvernieuwing in Vinkhuizen betekent volgens de bijlage 'Dringen en wijken' bij het Convenant wijkvernieuwing Groningen (dat door de gemeenteraad werd vastgesteld op 2 juli 1998), volgen enkele passages uit deze bijlage.¹¹

Citaat:

-waarom?

"Vinkhuizen staat bovenaan de wijkvernieuwingsagenda omdat daar op afzienbare termijn nieuwe wervende woonmilieus kunnen worden gerealiseerd van een omvang die betekenis heeft voor zowel de wijk als de stad in zijn geheel. Daarnaast kent de wijk een combinatie van een groeiende leefbaarheidproblematiek, woontechnische achterstand en een matige ruimtelijke kwaliteit, met name in de scheiding tussen openbaar en privé. Op kwaliteitsaspecten legt Vinkhuizen het af tegen zijn nieuwe buur De Held. Vooral ook daarom moet de wijkvernieuwing in Vinkhuizen op korte termijn gestart worden zodat de wijk de concurrentieslag met De Held niet definitief verliest."

Citaat:

-stedelijke context

De stad wil groeien, maar niet ten koste van bestaande wijken. Wil de stad een wervend woonmilieu blijven bieden, dan moeten ook de bestaande wijken een substantiële bijdrage leveren. Vinkhuizen biedt die kans. Een grote wijk, goed ontsloten, gelegen tussen stad en rand, met een groot potentieel aan rust, ruimte en voorzieningen. De vraag om kwalitatief hoogwaardige (r) woningen en dito woonomgeving is groot. De bewoners van de eerste fase van De Held zijn voor de helft afkomstig uit Vinkhuizen. Daarmee bewijst de noordwestflank van de stad tevens dat het, ook voor zittende bewoners, voldoende werfkracht bezit.

Citaat:

-realiseerbaarheid

"Naast de gunstige fysieke kenmerken van V om tot verwezenlijking te komen van (stedelijke) wijkvernieuwingsdoelstellingen is inmiddels ook een proces op gang gebracht waarin de betrokken partijen gezamenlijk optrekken. De financiële inspanning is goed in kaart gebracht. De organisatie die de plannen moet optimaliseren wordt opgebouwd".

Citaat:

-portfoliobeleid

"In Vinkhuizen is op dit moment geen sprake van structurele leegstand. Ruim 50% van de woningen is gestapeld. In vergelijking tot andere vernieuwingswijken is dat geen hoog percentage. Toch is de samenstelling van deze relatief beperkte risicowoningvoorraad ongunstig. Een groot deel bestaat uit galerijflats. Dat is het deel met het meest onzekere verhuurperspectief. Ook zijn er een aantal indicaties voor een teruglopende verhuurbaarheid: de mutatie en de acceptatiegraad (het aantal keren dan een woning moet worden aangeboden om tot een verhuurcontract te komen) stijgen. Veel woningen in Vinkhuizen zijn toe aan substantiële onderhoudsinvesteringen. Het is duidelijk dat deze investeringen bij de gestapelde bouw in veel gevallen niet tot een kwaliteitsniveau zullen leiden dat kan concurreren met andere (nieuwe) woningen. Omdat het verhuurperspectief slecht is, is investeren in vervanging van deze complexen zinvoller dan investeren in voortzetting van de exploitatie. De kracht van Vinkhuizen is dat het zich, tegen de ontwikkelingen in, tot nu toe redelijk staande heeft kunnen houden. Slaat verminderde verhuurbaarheid echter om in leegstand dan is het te laat. De werfkracht van de buurt zal kelderen. Potentiële kopers en ontwikkelaars zullen de wijk gaan mijden. De inspanning om de wijk te herstellen zal dan

navenant groter worden. De wijkvernieuwing moet dus niet alleen fors maar ook snel worden ingezet”.

Citaat:

-problematiek

“Vinkhuizen verandert in hoog tempo van een traditionele gezinswijk in een wijk waarin jongeren doorstromen en ouderen vastzitten. In de stedelijke monitoring van leefbaarheid scoort Vinkhuizen laag. De belangrijkste factor hierin is een zeer lage veiligheidsbeleving. Daarnaast zijn ook de verwachtingen over de toekomstige ontwikkeling van de wijk niet hoog en is de tevredenheid over de aanwezige voorzieningen matig. Na Paddepoel Zuid huisvest het noordelijke deel van Vinkhuizen ook het hoogste percentage bewoners die voldoen aan het criterium ‘kansarm’, d.w.z. bewoners die een laag inkomen en een laag opleidingsniveau hebben en die werkzoekend zijn. Ouderen en studenten vallen dus niet onder dit criterium.

Dit alles wil niet zeggen dat Vinkhuizen inmiddels de grootste probleemwijk is geworden. Wel geeft het een trend aan die serieus genomen moet worden. Naast een afnemend sociaal klimaat zijn er ook problemen in de ruimtelijke kwaliteit. De stempelpatronen waar de wijk uit is opgebouwd kenmerken zich door een hoge bebouwingsdichtheid in combinatie met een diffuse scheiding tussen privé en openbare ruimte. Dit probleem is ‘verweven’ door de gehele wijk. In de concurrentieslag tussen wijken zijn dit belangrijke negatieve aspecten. Tot slot is ook de samenstelling van de woningvoorraad qua eigendom betrekkelijk eenzijdig: veel sociale huur, weinig koop. Aan de totstandkoming van het convenant is een analyse naar de wijkvernieuwingsproblematiek op stedelijk niveau voorafgegaan. In deze analyse heeft de cultuurhistorie geen zelfstandige plaats gekregen, er is voornamelijk uitgegaan van sociaal-economische gegevens en factoren.

6.3 Planvorming

De politieke wil om in Vinkhuizen de woonmilieus te verbeteren, de woningkwaliteit te vergroten en het aanbod beter af te stemmen op de marktvraag leidde tot een snelle start van de planvorming, reeds voor opstelling van het convenant. De eerste stap bestond uit de oprichting van een projectgroep, stuurgroep en een bestuurlijke overleggroep welke twee externe adviesbureaus inschakelden. KAW Architecten (Groningen) werkten namens Kwadrant aan het procesmanagement en de volkshuisvesting, bureau West 8 van de Rotterdamse landschapsarchitect Adriaan Geuze zou een ontwerp maken van de ruimtelijke structuur: stedenbouw, landschap en woonomgeving.

De bewonersorganisaties dachten mee over de aanpak van de wijk. Omdat een voorzichtige aanpak niet de werkelijke problemen zou oplossen werd op politiek niveau gekozen voor een radicale inzet die de monotonie van de wijk en het imago van de hoge betonbouw zou doorbreken. Tijdens het ontwerpproces werden presentatiemomenten ingelast voor een klankbordgroep waarin de bewoners waren vertegenwoordigd. Adriaan Geuze startte op een speciaal ingelaste studiedag een sociaal culturele discussie die geen voorgang vond het verdere proces. Na onenigheid tussen de klankbordgroep en het Wijk Overleg Vinkhuizen trok de eerste zich terug. De publieke presentatie van de plannen van West op 3 juni 1998 in ‘t Dijkhuis viel erg slecht bij de huidige bewoners. Zij schakelden de landelijke pers in, verspreidden honderden posters met het opschrift ‘Sloop nooit!’ en begonnen een handtekeningenactie. Deze zeer sterke reactie was de aanleiding voor een periode van bezinning en stilte. Hierna nam de stuurgroep eigenhandig de beslissing om in het plan te snoeien.

Afbeelding 11

Eerste ontwerpvoorstel wijkvernieuwing Vinkhuizen. De West 8, juni 1998.

De ingreep betekende het terugbrengen van de looptijd van het plan van 10 naar 5 jaar, maar ook een drastische vermindering van het voorgestelde aantal te slopen woningen van 1600 naar 725.

Daarnaast werden een hele rij kleinere compromissen gedaan:

De Kornalijnlaan blijft als geheel behouden.

De eengezinswoningen van Vesteda blijven behouden. De woonomgeving wordt wel verbeterd.

Er worden geen woningen gesloopt binnen de stempels.
De herinrichting van de binnenterreinen vindt plaats in overleg met de bewoners.
De Brinkstructuur die was gepland langs de Diamantlaan vervalt.
De meeste activiteiten worden geconcentreerd in het midden en zuiden van de wijk
De ontwikkeling van de zuidelijke ontsluiting wordt opgenomen in het plan.
De ontwikkeling van de centrumzone vormt nu een integraal onderdeel van de wijkaanpak.
Er komt bewonersondersteuning op korte termijn.
De uitgangspunten voor herhuisvesting en sociaal plan liggen vast. De uitwerking vindt plaats in overleg met bewonersorganisaties.

Inmiddels is de tweede versie van het plan in juni 1999 door de gemeenteraad aangenomen en kan begonnen worden met de uitwerking van de deelplannen. De plannen hebben een status meegekregen van 'richtinggevend beleid'. De uitvoering, de volgende stap in het proces wordt nog bemoeilijkt door het begrotingstekort dat zich aangekondigd heeft. Volgens berekeningen zal de uitvoering van de aangenomen inrichtingsschets 54 miljoen gaan kosten, daar staat zoals vastgelegd in het convenant een bedrag van 28 miljoen tegenover.

Afbeelding 12

Tweede ontwerpvoorstel: inrichtingsschets wijkvernieuwing Vinkhuizen, Projectbureau NoordWest, oktober 1998.

Waardestelling van de wijk, een poging tot waardering op basis van uniforme benadering.

7.1 “wat zeg je van m’n wijk”

I Cultuurhistorische waarden:

betrekkelijk	Betekenis van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaal-economische en/of maatschappelijke ontwikkeling (en)
nee	Betekenis van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke, archeologische en/of bestuurlijke ontwikkeling (en)
nee	Betekenis van het gebied als bijzondere uitdrukking van (een) technische, structurele en/of functionele ontwikkeling (en)
nee	Betekenis vanwege de innovatieve waarde of pionierskarakter (type, motief, datering)
nee	Betekenis van het gebied wegens de hoogwaardige kwaliteit van de aanwezige bebouwing (bijzondere architectonische objecten) en hun groepering in relatie met de bestaande groenvoorziening, wegen, wateren en/of terreingesteldheid

II Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit:

nee	Betekenis van het gebied wegens hoogwaardige ruimtelijke, esthetische en/of functionele kwaliteiten, op basis van een herkenbaar stedenbouwkundig concept
nee	Betekenis vanwege de verkaveling, inrichting van de openbare ruimte en/of specifieke functies

III Stedenbouwkundige betekenis in ruimere context:

nee	Betekenis vanwege ruimtelijke relaties met de omgeving
nee/ betrekkelijk	Betekenis vanwege markering van het stadsbeeld, als ruimtelijke of functionele dominant in een groter geheel of als representant van een groter geheel
betrekkelijk	Betekenis van het gebied voor de geschiedenis van de ruimtelijke ordening en/of stedenbouw

IV Gaafheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten):

betrekkelijk	Betekenis van het gebied wegens de herkenbaarheid of gaafheid van de (oorspronkelijke) ruimtelijke structuur, bebouwing en functionele opzet als geheel
nee	Betekenis van het gebied wegens de architectonische gaafheid van de (oorspronkelijke) bebouwing

V Zeldzaamheid (van de in I t/m III genoemde kwaliteiten):

nee	Betekenis van het gebied wegens de unieke verschijningsvorm vanuit historisch-ruimtelijk, stedenbouwkundig, functioneel en/of landschappelijk oogpunt
-----	---

7.2 Toelichting en conclusie

I *Cultuurhistorische waarden*

Aan de opzet en structuur van de woonwijk Vinkhuizen liggen geen specifieke sociaal-filosofische idealen ten grondslag. De ontwerp-technische toepassing van de wijkgedachte is het resultaat van een maatschappelijk en stedenbouwkundig proces, dat ten doel had de voorgenomen volkshuisvestelijke opgave zo ver mogelijk te rationaliseren. In Vinkhuizen is de meest extreme weergave van dat proces in de geschiedenis van de stad Groningen kent.

Het onderhavige gebied heeft ten dele een rijke geschiedenis die in de bodem verborgen ligt. De woonwijk Vinkhuizen refereert op geen enkele wijze aan die historie. Van de geïnventariseerde locaties heeft geen enkele een beschermde status toegewezen gekregen.

Het grootstedelijke element, of superblock werd in de stad Groningen geïntroduceerd aan de hoofdas en randen van De Paddepoel. Dit reeds beproefde element werd ook in Vinkhuizen ingezet als een stedenbouwkundig instrument, met het doel een economisch rendabele opzet te realiseren voor grote clusters grondgebonden eengezinswoningen in de wijk. Het grootstedelijke element was de uitkomst van een geleidelijk proces waardoor de economische dominantie van middelhoge strokenbouw werd doorbroken.

II *Intrinsieke stedenbouwkundige kwaliteit*

Het stedenbouwkundig concept van Vinkhuizen is een duidelijke maar zeker niet uitzonderlijke representant van de 'distributieplanologie'. Dat houdt in dat het idee van hiërarchische spreiding van de voorzieningen de basis is van de stedenbouwkundige structuur van de wijk. In ruimtelijke zin betekent dat, dat de strakke hiërarchische opbouw van stadsdeel, wijk, buurt en woning ook de hoofdgeleding vormde van het stedenbouwkundig concept.

De ontwerp-gerichte toepassing van de wijkgedachte resulteerde op architectonisch niveau in een extreme vorm van technische doelmatigheid. In Vinkhuizen heeft dat onder andere geleid tot een zeer vanzelfsprekend gebruik van systeembouw. Dit in combinatie met een concentratie van gelijksoortige woningen leidde tot de veelvuldige toepassing van een 'standaard' verkaveling en monotonie.

III *Stedenbouwkundige betekenis in ruimere context*

Binnen de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad Groningen neemt 'Vinkhuizen' een opvallende positie in aangezien de toegepaste ruimtelijke opzet het eindpunt is van het naoorlogs streven naar kwantiteit door middel van technische doelmatigheid. De wijk is een representant van een grotere geheel, het noordwestelijk stadsdeel. Het is de meest westelijke maar ook de meest geïsoleerd gelegen wijk in een reeks uitbreidingswijken (Selwerd-De Paddepoel-Vinkhuizen), en als zodanig zijn de ruimtelijke relaties met de omliggende wijken beperkt.

VI *Gaafheid*

De stedenbouwkundige onderlegger is praktisch ongewijzigd ten opzichte van gerealiseerde planstructuur. De diverse kleine ingrepen zijn om economische redenen als

herzieningen van het bestemmingsplan doorgevoerd. Op architectonisch niveau hebben de meeste veranderingen plaatsgevonden, waardoor van de originele, zeer summiere en sterk verarmde vormtaal weinig tot niets over is. Dit geldt vooral voor de eengezinswoningen; de hoogbouw daarin tegen is in enkele gevallen in architectonische zin juist gegroeid, verrijkt en versterkt ten opzichte van de originele beeldtaal.

V Zeldzaamheid

Het stedenbouwkundig ontwerp en de daarbinnen gerealiseerde architectuur van Vinkhuizen, is een extreem uitgekledede versie van een veel beproefd ruimtelijk- en sociaal concept in Nederland. Daarom kan de wijk als zodanig zeker geen aanspraak maken op het predikaat 'zeldzaam' of 'uniek'.

Deel II

Voor gemeentelijke bescherming voorgedragen objecten:

- geen

Bijzondere stedenbouwkundige ensembles

- Rij van zes hoogbouwflats aan de Aquamarijnstraat van architect Bonnema, aan de noordwestrand van de wijk. Markante stadsbegrenzing.

Bijlagen

**BIJLAGE 1 : Bestemmingsplannen-dossier Vinkhuizen 1963-1983
zoals aanwezig in het DIV-archief van de dienst RO/EZ, Groningen, waaruit:**

-Map: Uitbreidingsplan Vinkhuizen (voorheen West-end) ten westen van Friesestraatweg
1963-1966
1.777.811.22 U 74 -Deel I zie II

- naamsherkomst
- beschikbare bouwgrond binnen de bestaande gemeentegrenzen en bouwgrond in gemeente Hoogkerk
- uitgangpunten bij de opzet van het uitbreidingsplan
- schetsontwerp met patiowoningen aan de noordrand
- schetsontwerp met twee slabs aan de noordrand

Map: Uitbreidingsplan Vinkhuizen (voorheen West-end) ten westen van Friesestraatweg
1966
1.777.811.22 U 74 -Deel II zie III

- advies verkeerskundig ingenieur H.M. Goudappel
- rapport ontwerp woningbouwprogramma Vinkhuizen door de Stichting Ratiobouw
- namen van de grondbezitters in het onderhavige gebied, onteigeningsprocedures

Map: Uitbreidingsplan Vinkhuizen (voorheen West-end) ten westen van Friesestraatweg
1966-1968
1.777.811.22 U 74 -Deel III zie IV

- reactie op advies Ir. H.M. Goudappel
- bodemgesteldheid
- kritiek Provinciale Planologische Dienst Groningen op de woningdifferentiatie die gebaseerd is op 10 jaar oude gegevens van De Wijert Noord
- advies Centraal instituut voor het Midden- en kleinbedrijf
- motivatie naamswijziging van West-end naar Vinkhuizen

Map: Uitbreidingsplan Vinkhuizen (voorheen West-end) ten westen van Friesestraatweg
1968-1983

1.777.811.22 U 74 -Deel IV

- voornemen productie promotiefolder Vinkhuizen
- inschakeling Ir. A. Bonnema voor het ontwerp van de zes flats langs de noordrand
- initiatieven Werkgroep Leefbaarheid Vinkhuizen
- voorstel bosplan 'De Jonge Held' op terrein grondbergingsuikerfabriek, 1974
- bureau Jeugdzaken is verantwoordelijk voor de aanleg van vijftien speelterreintjes, 1975

BIJLAGE 2: Bestemmingsplannen-dossiers Vinkhuizen 1963-82
Overzicht wijzigingen/ nieuwe bestemmingsplannen aanwezig in het DIV-archief van de dienst RO/EZ te Groningen, waaruit:

Bestemmingplan West End I (Vinkhuizen)	1967-1978
-1.777.81.22 U 74 A	
vaststelling gemeenteraad Groningen	13-04-1968
vaststelling gemeenteraad Hoogkerk	26-09-1968
goedkeuring Gedeputeerde Staten	01-07-1969
Bestemmingsplan West End I (Vinkhuizen)	1983-1985
vaststelling gemeenteraad	05-10-1984
goedkeuring Gedeputeerde Staten	22-07-1985
Bestemmingsplan Vinkhuizen II (West End)	1968-1986
vaststelling gemeenteraad	05-10-1969
goedkeuring Gedeputeerde Staten	22-07-1970
Bestemmingsplan Vinkhuizen III (West End)	1970-1974
vaststelling gemeenteraad	05-10-1971
goedkeuring Gedeputeerde Staten	22-07-1972
Bestemmingsplan Vinkhuizen III (herziening)	1983-1985
vaststelling gemeenteraad	05-09-1984
goedkeuring Gedeputeerde Staten	22-07-1985
Bestemmingsplan Vinkhuizen IV	1971-1974
vaststelling gemeenteraad	13-09-1973

goedkeuring Gedeputeerde Staten	09-04-1974
Bestemmingsplan Vinkhuizen V vaststelling gemeenteraad	1974-1976 29-09-1975
goedkeuring Gedeputeerde Staten	10-08-1976
Bestemmingsplan Vinkhuizen VI vaststelling gemeenteraad	1977-1981 30-05-1980
goedkeuring Gedeputeerde Staten	20-01-1981
Bestemmingsplan Vinkhuizen VII vaststelling gemeenteraad	1981-1982
goedkeuring Gedeputeerde Staten	
Bestemmingsplan Vinkhuizen VIII vaststelling gemeenteraad	1981-1982
goedkeuring Gedeputeerde Staten	
Bestemmingsplan Vinkhuizen IX vaststelling gemeenteraad	1981-1984 02-11-1983
goedkeuring Gedeputeerde Staten	21-02-1984
Bestemmingsplan Vinkhuizen X vaststelling gemeenteraad	1979-1981
goedkeuring Gedeputeerde Staten	
Bestemmingsplan Volkstuinencomplex-noord vaststelling gemeenteraad	1981-1985 30-01-1985
goedkeuring Gedeputeerde Staten	25-07-1985

BIJLAGE 3: Literatuur

algemeen

- Bakel, R. van, *Je zit op elkaar, maar er is afstand, een reportage over het wonen in enkele naoorlogse wijken in Groningen*, gemeente Groningen, Groningen 1989.
- Boer, N. en Lambert, D., *Woonwijken: Nederlandse Stedenbouw 1945-1985*, Rotterdam 1987.
- De stad vernieuwt, een nota over de bouw, verbouw en het gebruik van woningen in de jaren negentig*, Deel A: De Stad, Deel B: De Na-oorlogse wijken, Groningen (oktober) 1989.
- De stad vernieuwt, een nota over de bouw, verbouw en het gebruik van woningen in de jaren negentig*, Deel A: De Stad, Deel B: van stad naar de wijk, Groningen (februari) 1990.
- Dix, H.J., De wederopbouw van Groningen, *Publieke Werken* 26^e jaargang no.5, mei 1958.
- Eijsbroek, H. e.a., *Groningse uitbreidingsplannen*, *Publieke Werken* 26e jaargang no.5, mei 1958.
- Hoekstra, R., *Domweg gelukkig in de Dapperstraat*, *Contour* lustrumnr. 31, p. 28-39.

- Hurenkamp, H.G., *Tien grote plannen voor Groningen 1608-1995*, Assen 1995.
- Ibelings, H., *De moderne jaren vijftig en zestig, de verspreiding van eigentijdse architectuur over Nederland*, Rotterdam 1996.
- Kam, S. de., *Volkshuisvestingsbeleid na 1945*, Groniek, Gronings Historisch tijdschrift, no.75, 1981, p.44-55.
- Kroese-Duijsters, J.A.M. e.a., *Hebben naoorlogse woonwijken toekomstwaarde?*, E.v.. Stedenbouw en Volkshuisvesting 1992, extra nummer, p. 3-48.
- Mieras, J.P., *Na-oorlogse bouwkunst in Nederland*, Amsterdam 1954.
- Siraa, H.T., *Een miljoen nieuwe woningen: De rol van de rijksoverheid bij wederopbouw, volkshuisvesting, bouwnijverheid en ruimtelijke ordening 1940-1963*, Den Haag 1989..
- Structuurplan gemeente Groningen 1960*.
- Taverne, E., en I. Visser (red.), *Stedenbouw, de geschiedenis van de stad in de Nederlanden van 1500 tot heden*, Nijmegen 1993.
- Ufkes, A. en Schoneveld, J., *Rapport van een archeologisch onderzoek ten noorden van het kasteelterrein van Selwerd*, gemeente Groningen, Groningen 1997.
- Vrieze, de P.L., *Moderne bouwkunst in Groningen*, Groningen 1969.
- Wagenaar, C. en Bosma, K. (red.), *Een geruisloze doorbraak. De geschiedenis van architectuur en stedenbouw tijdens de bezetting en de wederopbouw van Nederland*, Rotterdam 1993.
- Wederopbouw. Herstructurering van naoorlogse wijken in Noord-Nederland*, in: Noorderbreedte, 22^e jaargang nr.1a, februari 1998.

de wijk

- J.E. Abrahamse en J. Webbink, *Vinkhuizen: tuinstad voor de 21ste eeuw*, in: Noorderbreedte, themanummer Wederopbouw, 22^e jrg. nr.1a, 1998, p.12-16.
- Dringen en wijken. Een blauwdruk voor prioritering en taakstelling bij de wijkvernieuwing Groningen*,
Convenant Herstructurering Groningen, Groningen 1998, p.9.
- S.F.L. van Ginneken, A.W. Pronkhorst en M.L. Wilders, *Vinkhuizen, Project Naoorlogse Architectuur in Groningen*, RUG, afdeling Kunst- en Architectuurgeschiedenis, Groningen 1999.
- Groningen blust 'veenbrand' Vinkhuizen met sloop, nieuwbouw en vensterschool*, artikel in

Groninger Gezinsbode, 29 mei 1998.

-Initio, *Ontwerp-wijkplan Vinkhuizen*, Rotterdam 1993.

-*Inloopmarkt over plannen Vinkhuizen*, artikel in Groninger Gezinsbode, 3 juni 1998.

-*Nieuwsbrief Wijkvernieuwing Vinkhuizen*, een initiatief van de gemeente Groningen, De Huismeesters, Gruno, Groningen en Vesteda, Groningen 1998.

-Rob van Gemert, *Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen*, in: *Wederopbouw & Wonen, geschiedenis en actualiteit van na-oorlogse wijken in Groningen 1945-1965*, Groningen 1995.

-*Sloopplannen zo slecht nog niet*, artikel in Groninger Gezinsbode, 26 juni 1998.

-Wilma Jansen, *Pendants van Pendrecht. De stedenbouwkundige invloed van Pendrecht in Nederland*, in: *Lotte Stam-Beese 1903-1988*, Rotterdam 1993, 110-120.

-*Integraal Actieplan Leefbaarheid, Stadsdeel Noord-West*, opgesteld door de afdeling Ruimtelijke Plannen van de dienst RO/EZ, Groningen juni 1996.

BIJLAGE 4: geraadpleegde archieven

Gemeente archief Groningen:

-werktekeningenarchief

-archief bureau voor de wederopbouw, herverkaveling en financiering

-archief commissie van advies voor de wederopbouw van de provincie Groningen, 1945-49

-archief Dienst Openbare Werken, 1947-87

archief Dienst S&V, 1947-87

-maquettes uitbreidingsplannen

DIV archief dienst RO/EZ Groningen:

-bestemmingsplannen dossiers

-dossier uitbreidingsplannen

Archief afdeling Monumenten dienst RO/EZ Groningen:

- fotomateriaal afkomstig van afdeling Ruimtelijke Plannen
- maquettes uitbreidingsplannen

BIJLAGE 5: afbeeldingen

Afbeelding 1 'luchtfoto Vinkhuizen',
Door Aerophoto Eelde, Mediatheek, dienst RO/EZ, gemeente Groningen.

Afbeelding 2 'bodemkaart' afkomstig uit: bestemmingsplan-dossier West-End, DIV-archief,
dienst RO/EZ, gemeente Groningen.

Afbeelding 3 'structuurplan stad Groningen 1960', afkomstig uit het DIV-archief van de dienst
RO/EZ.

Afbeelding 4 'eerste ontwerpschets Vinkhuizen', 1965, afkomstig uit: dossier
uitbreidingsplan Vinkhuizen 1963-1986, DIV-archief van de dienst RO/EZ Groningen.

Afbeelding 5 'detail uitbreidingsplan van Berlage en Schut (1932)', afkomstig uit : *Tien grote
plannen voor Groningen, 1608-1995*, H.G. Hurenkamp, Assen 1995, p.22.

Afbeelding 6 'tweede schetsplan Vinkhuizen', 1965, aangenomen en goedgekeurde versie, afkomstig uit DIV-archief van de dienst RO/EZ Groningen.

Afbeelding 7 'stedenbouwkundige structuur Vinkhuizen', algemene basiskaart van de stad, opgemaakt door de afdeling Landmeetkunde van de dienst RO/EZ Groningen.

Afbeelding 8 'maquette uitbreidingsplan Vinkhuizen', plan na de eerste officiële partiële wijziging, foto afkomstig uit het oude archief van de afdeling Ruimtelijke Plannen, nu aanwezig in map Naoorlogse Wijken, afdeling Bouwtoezicht & Monumenten.

Afbeelding 9 'verkaveling: laagbouw stempels:I-II-III, de grootschalige volumes IV en de strokenverkaveling', bureau ArEA, Groningen 2000.

Afbeelding 10 'visie op centrumgebied', 1993, afkomstig uit: ontwerpwijkblad Vinkhuizen, archief Ruimtelijke Wetenschappen RUG, Groningen.

Afbeelding 11 'eerste ontwerpvoorstel wijkvernieuwing Vinkhuizen' door West 8, afkomstig uit: Groninger Gezinsbode, 3 juni 1998.

Afbeelding 12 'tweede ontwerpvoorstel wijkvernieuwing Vinkhuizen, (afgeslankte versie), Projectbureau Noordwest, afkomstig uit: nieuwsbrief wijkvernieuwing Vinkhuizen, namens de gemeente Groningen, de Huismeesters, Gruno, Groningen en Vesteda, oktober 1998.

Bijlage 6: noten

¹ Het structuurplan 1950 is een door de dienst S&V opgesteld werkdocument, dat nooit is voorgedragen aan het College van B&W of aan Gedeputeerde Staten; hoewel het college in 1952 de toenmalige directeur S&V verzocht het plan voor te dragen. Op dit verzoek werd pas in 1958 officieel en afwijzend gereageerd door de directeur S&V. Deze afwijzing hield verband met het bestaande onteigeningsbeleid. Door de aanneming van het nieuwe structuurplan zouden voor de onteigening van grondgebied nieuwe regels van kracht zijn. Tegen onteigening kon dan tot aan de Kroon worden geprocedeerd waardoor de realisatie van nieuwe woongebieden mogelijk grote vertraging zou oplopen. Er werd gekozen voor de vooroorlogse wetgeving inzake onteigening, die deze problematiek omzeilde. Het structuurplan kreeg een vertrouwelijke, interne status en werd gebruikt als kader voor diverse onderzoeken die uiteindelijk leidden tot een stedenbouwkundig ontwerp voor de naoorlogse uitbreidingswijken. Juridisch gezien zijn deze uitbreidingsplannen ontwikkeld onder het in 1942 goedgekeurde plan van uitbreiding, wat een aanpassing was van het sinds 1936 vele malen bijgestelde uitbreidingsplan opgesteld door Berlage en Schut in 1932. De plannen zijn een aanvulling die betrekking heeft op een gedeelte van het plan in hoofdzaak, dat bij besluit van 30 November 1942, nr. 8911/La 1° afdeling, door de Commissaris van de provincie Groningen is goedgekeurd.

² Citaat door Rob van Gemert reeds eerder gebruikt in de catalogus bij de tentoonstelling Wederopbouw & Wonen, geschiedenis en actualiteit van de naoorlogse wijken in Groningen, p.56.

³ Het structuurplan 1960 was de basis voor en voorstel om de administratieve begrenzing van de stad in overeenstemming te brengen met de eisen die door de expanderende grondbehoeften werden gesteld. Het structuurplan werd in 1961 aangeboden aan het gemeentebestuur en door de raad als richtlijn en plan voor verdere harmonische ontwikkeling aanvaard. Het plan voorziet in een groei tot ca. 265000 inwoners, een belangrijke uitbreiding van de werkgelegenheid zowel in de dienstverlenende sector als de industrie. Daar Gedeputeerde Staten het belang van een sterk stedelijk centrum in het Noorden erkende, diende zij daarop bij de minister van Binnenlandse Zaken een grenswijzigingsvoorstel in dat voorzag in de groei van de gemeente van ca. 3000 naar 9000 ha. Dit voorstel werd pas in 1969, na diverse bezwaarschriften en contrarapporten van de omliggende gemeenten, door de kroon aangenomen. Dat betekende uiteindelijk de opheffing van de gemeenten Hoogkerk en Noorddijk en annexatie van delen van de gemeenten Haren en Adorp.

⁴ Sociografische uitgangspunten voor opstelling van het uitbreidingsplan 'Westend', DIV-archief, dienst RO/EZ, 1963, p.5.

⁵ Bron: interview Wilma Jansen met P.Bügel, voorjaar 1990.

⁶ Uitspraak gedaan door H.J.Dix in een interview met Bregit Jansen op 12-05-1999.

⁷ Integraal Actieplan Leefbaarheid Stadsdeel Noord-West, Groningen 1996, p.9.

⁸ De intentieverklaring '*voor een ongedeelde stad*' werd door de gemeente Groningen en de betrokken woningbouwcorporaties opgesteld in 1995 om een gezamenlijke aanpak te formuleren inzake de nieuwe stadsvernieuwingoperatie, in eerste instantie 'herstructurering' en later 'wijkvernieuwing' genoemd.

⁹ Het Volkshuisvestingsplan van de gemeente Groningen '*Thuis in de Stad*' is gelijktijdig met het Convenant '*Wijken en Dringen*' op 2 juli 1998 vastgesteld.

¹⁰ Landelijk onderzoek zoals de '*Verkenningen*' van het Centraal Planbureau en de nota '*de opgaven in beeld, voorstellen en uitwerkingsrichting 2x20 miljoen voor vier herstructureringsgebieden*' door de Raadscommissie VROM.

¹¹ '*Dringen en wijken*', Convenant wijkvernieuwing Groningen, 2^e concept 24 april 1998, uitgave van de gemeente Groningen.